

EXCERPTA

EX LIBRIS GUALTERI DE S. VICTORE

CONTRA

QUARTUOR LABYRINTHOS FRANCIÆ.

(*Historia Universitatis Parisiensis*, auctore Cæsare Egassio Bulmo (Duboulay); Parisiis 1665-1673, 6 vol. in-fol., tom II, p. 629-660.)

EX LIBRO PRIMO.

Exstat in bibliotheca San-Victorina codex manu- A scriptus M. Gualteri de S. Victore iv libris distri-
ctus contra iv celeberrimos sui sæculi magistros :
Petrum Abælardum, Gilbertum Porretanum, Pe-
trum Lombardum et Petrum Pictavinum; quos vo-
cat iv Franciæ labyrinthos et novos hæreticos.
Scribebat autem circa annum 1180, quo tempore
unus e quatuor supererat in vivis Pictavinus, Lon-
bardi Discipulus, idemque præpositus scholarum
celeberrimi illius Petri Comestoris, quem, quia
theologiam scholasticam subtilius et curiosius
quam cæteri tractabat, Gualterus sibi potissimum
assumit libro quarto debellandum, ut Abælardum
et Lombardum sectæ illius principes et coryphæos
acerbe in aliis libris insectaret. Ergo ex illo opere,
quoniam nondum in lucem prodit, juvat quæ se-
quuntur veluti idæam theologiæ pseudoscholasticæ
proponere, ut agnoscant posteri quid deinde mu-
tationis acceperit docendi methodus, consecutis
temporibus.

Sunt autem libri i hæc capita xviii :

1. De novis hæreticis et phantastico Christo ipsorum.
Unde oriantur.
2. Quod Christus sit Deus et homo : aliud sine initio :
aliud a certo initio.
3. De novis hæreticis qui dicunt Christum non esse
aliquid in eo quod est homo.
4. Quanta temeritas negare Christum aliquem homi-
nem vel aliquid compositum.
5. De illo qui negavit Christum esse aliquid quod
sit homo.
6. De illo qui dicit quod Christus non est aliquid
quod fuit ab æterno.
7. De his qui habent pro inconvenienti quod Deus sit
aliquid quod non semper fuit.
8. Quod melius creditur Christo quam hæretico.
9. De illo qui dicit quod Christus non est aliquid ex
Virgine, sed ejus vestis tantum inest; et quare
dicatur homo in persona, non in natura, assum-
ptus.
10. De illo qui negat in Christo aliquid compositum
ex anima et corpore.
11. De illis qui concedunt nobiscum quod Christus
est homo, sed hæretico sensu.
12. De illo qui dicit, hæc species « homo » non con-
venit Christo.

13. De illo qui dicit in Christo Incarnationem veire
vestem ejus, non proprietatem fuisse.
14. De his qui dicunt : « humanitatis nihil est. »
15. Quod constat, quia persona non est unita per-
sonæ, nec habens hominem est sibi unitum.
16. De illo qui dicit quod Christus non est nisi quod
fuit ab æterno.
17. Quod homo assumptus est et verissime dicitur :
« Persona sed non alia quam Verbi. »
18. Quod homine assumpto non « Quaternitas »
est.

Præmittit vero hunc titulum. Incipit liber M. Wal-
teri prioris S. Victoris Parisius contra manifestas
et damnatas etiam in conciliis hæreses, quas prædi-
cti sophisticæ libris sententiarum suarum reponunt,
acuunt, limant, roborant sub eodem capitulo sub-
jecto. De intelligentia harum locutionum « Deus
B factus est homo. Deus est homo. » An his locutioni-
bus dicatur « factus esse aliquid, vel esse aliquid,
vel est. » Subjungit vero quæ sequuntur.

« Oritur hic quæstio valde difficilis. Quæritur
enim utrum in his locutionibus : Deus factus est
homo. Filius Dei factus est filius hominis; Deus est
homo et homo est Deus, dicatur Deus factus esse
aliquid, vel aliquid dicatur esse Deus. Vel quæ sit
intelligentia eorum. In solutione hujus quæstionis
magna inter doctores contrarietas invenitur. Dicunt
tamen quidam quod homo assumptus non est Deus.
Non est persona, non est Dei Filius, non est Rex
sæculorum, non est Dominus gloriæ. Nec etiam
secundum eosdem, homo assumptus non est homo,
vel aliquis homo, nec filius hominis, nec filius Vir-
ginis, nec aliquid quod sit homo vel Deus; et quod
Filius Dei non est nisi quod fuit ab æterno, sed
Deus tantum. Et quando Deus factus est homo, non
est factus aliquid; per hominem enim assumptum
non intelligunt nisi carnem et animam. Dicunt
etiam prædicti quod ex anima et carne Christi nihil
est compositum, nec id quod est homo, nec aliud,
sed verbum duobus, scilicet anima et corpore,
quasi indumento vestitum; et ideo verus homo
factus dicitur, quia veritatem carnis et animæ ac-
cepit : qui, et, secundum habitum tantum, Deum

hominem factum dicunt; et sic, secundum istos, A dicitur homo, quia hominem accepit; et esse homo, quia habet hominem, vel quia est habens hominem, et homo est factus Deus, quia assumptus est a Deo; et homo esse Deus, quia habens hominem est Deus. »

In capite 2 auctoritates profert S. Augustini aliorumque SS. Patrum et quorundam Catholicorum doctorum contra supra dictam opinionem: « Augustinus ait in lib. *De Trinit.* cum legitur: « Verbum caro factum est (Joan. 1): » in Verbo intelligo verum Dei Filium, in carne agnosco verum hominis filium, et utrumque simul unam personam Deum et hominem ineffabilis gratiæ largitate conjunctum. Idem in *Enchiridio*: Christus Jesus Deus de Deo est, homo autem natus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine. Utrinque substantia, divina scilicet et humana, Filius est unicus Dei Patris omnipotentis de quo procedit Spiritus sanctus, utrinque unus, sed aliud propter Verbum, aliud propter hominem, non duo filii, Deus et homo, sed unus Dei Filius, Deus sine initio, homo a certo initio. Item in eodem: Quid natura humana in Christo homine meruit, ut in unitatem personæ unici Filii Dei singularitas assumpta esset? quæ bona voluntas? quæ bona opera præcesserunt quibus mereretur iste homo una fieri persona cum Deo? nunquid antea fuit homo, et hoc ei singulare beneficium præstitum est, ut singulariter promeretur Deum? Ex quo nempe homo cœpit esse, non aliud cœpit esse homo quam Dei Filius et hic unicus: et propterea Dei Verbum quod ab illo suscepta caro facta est. » Etc.

In capite 3 sic scribit: « Quæro ab his qui dicunt Christum non esse aliquid in eo quod est homo, quid per me significetur cum dicitur Pater major me est (Joan. xiv), vel quod est Christus, vel quod non est Christus. Si dicatur aliquid quod non est Christus, per me significari in tali loco, consequens est Christus dicat se esse aliquid quod ipse non est; quod non convenit veritati: Item si aliquid

per me, ibi significatur quod non est Christus, illud est vel substantia creata, vel increata. Sed nulla substantia increata major est Patre. Si autem substantia creata est, vel est rationalis, vel irrationalis. Substantia irrationalis esse non potest, ergo est substantia rationalis, et sic angelica vel humana; sed angelica non est, ergo humana. Oportet itaque ibi significari substantiam creatam, et rationalem et humanam, id est hominem constantem ex anima et carne. Unde Augustinus dicit quod pars, cum dicitur, « verbum caro factum est (Joan. 1), » ponitur pro toto, scilicet homine. Necessario ergo homo est aliquod totum, cujus pars sit caro, et illud totum sit Christus. Unde idem dicit: Deus in æternam personam divinitatis temporalem accepit substantiam carnis: « Ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum, ad Deum meum et Deum vestrum (Joan. xx). » Si Christus non est aliqua substantia creata, non habet Deum, quia tantum creaturæ Deus est. Sed ipse dicit se habere Deum; necessario ergo est aliquid quod habet Deum vel Creatorem. Dicitur alibi quod tota est unio hominis et Dei; quod totum Deus, totum homo. Si enim sic intelligatur: Deus est homo, id est hominem habet; sic potest dici: Anima est caro, id est habet carnem. Augustinus dicit super Joan: Quod aliud est Verbum Dei, et aliud homo. Quid hic per hominem significatur. Si enim, ut quidam opinantur, hic per hominem anima et caro intelligitur, et non aliquid compositum ex duobus, dicere debet, Aliud est Verbum Dei, aliud est homo, cum per hominem plura et non unum significetur. »

Sequentibus capitibus hujusce libri alia multa profert sanctorum doctorum testimonia, quibus subjungit auctoritates Anselmi Cantuariensis, Hugonis de S. Victore et Bernardi Clarevalleusis. Postea transit ad librum II, in quo prædictas hæreses et plenius exponit, et antiquitus damnatas fuisse in conciliis manifestius probat.

EX LIBRO SECUNDO

Hujusce libri octo præponit summa capita:

1. De quodam libro unde prædicti errores pullulare videntur.
2. De erroribus novorum hæreticorum ab episcopis, maxime cardinalibus corrigendis.
3. Quod non re... Catholica fides, et quot hæreses pullulare cœperint ex doctrina Abælardi.
4. Cur tertia in Trinitate persona dicitur Filius ab hæreticis.
5. Quod omnis homo semel homo jam aliud esse non potest, et mortuus homo est.
6. De naturalibus argumentis veri hominis Jesu Christi ex Evangelijs.
7. De naturalibus documentis veri Dei Jesu Christi ex Evangelijs.
8. Quod tam prodit Christum qui verum hominem negat, quam qui verum Deum non credit.

D Aggreditur ergo agere contra hæreticum quemdam librum, talem præ se ferentem titulum, sine nomine auctoris: *Incipiunt sententiæ divinitatis, sique incipientem: Omnes sitientes, venite ad aquas; et bibite, amici, et inebriamini charissimi (Isa. 55; Cant. 5).* Quem librum, profanis vocum novitatibus et oppositionibus falsi nominis scientiæ refertum (I Tim. vi), ait vulgo ascriptum fuisse Petro Abælardo, aut saltem ex ejus libris excerptum, eumque ait fuisse damnatum ab Innocentio II, data ad archiepiscopos Remensem et Senonensem eorumque suffraganeos hac bulla:

« Innocentius episcopus, servus servorum Dei,

archiepiscopus Remensi et Senonensi Set H. eorum-
que suffraganeis, salutem et apostolicam benedictio-
nem. Per præsentia scripta mandamus fraternitati
vestræ, ut libros erroris P. Abælardi, ubicunque
suerint reperti, igni faciatis comburi, » etc. Atque
ex eo libro capita quædam excerptit hæretica, qui-
bus opponit Catholicam veritatem hoc modo :

« HÆRESIS : Quædam sunt personæ tantum et non
personales. Personæ et personales, sicuti humanitas
et albedo quæ non faciunt differentiam a cæteris,
quia quidquid est homo albus humanitate et albe-
dine est homo albus. Personæ et personales : sicut
Socratitas vel Platonitas, scilicet collectio omnium
proprietas compacta ex omnibus accidentalibus
partium tam substantialium quam accidentalium,
forma videlicet dissimilitudinis, quæ facit eum di-
versum ab omnibus aliis. Nunquam enim talis col-
lectio ita integra et plena in ullo alio reperitur.
Hoc dicitur *persona*, et dicitur *persona per se sola*.
Nunc vero a naturalibus ad theologiam transeamus,
similiter assignando quod quædam proprietates
sunt. Est persona et non personalis, et quædam
persona personalis; *persona et non personalis*, sicut
est divinitas quæ omnium personarum communis
est. Sicut enim divinitate Pater est Deus, ita sin-
gulæ personæ personalis proprietates est, paternitas,
filialitas, connexio utriusque. Item vere igitur
et catholice dicamus Deum et hominem non esse
partes Christi, quoniam nihil Christi est Deus, ni-
hil Christi est homo. Jam enim aliqua pars totum
suum esset. Si opponatur : Divinitas Christi est
aliquid Christi, et ipsa est Deus; ergo aliquid Chri-
sti est Deus, respondeo : Imo tanquam de alio et
alio atque diverso loquimur de Deo et de divinitate.
Secundum Augustinum, *Christus constat de Deo et
homine*; sic intelligitur non ex eo quod Deus, non
ex eo quod homo, sed ex divinitate et humanitate.
Ex his utique constat. Item, non est naturæ aliquid
agere, sed personæ, sicut naturæ non est gignere,
sed personæ. Item, si dixerimus naturam, quæ
communis est trium personarum, genitam esse,
procul dubio natura genita Pater non est, imo a
natura Patris quæ non est genita alia est.

« CATHOLICA : Hilarius : *Ecce non deservit natus
Deus naturæ suæ proprietatem, et naturali in Patre
virtute est, cujus in se tenet naturali nativitate natu-
ram.* Augustinus contra Felicianum : *Fatendum
tibi est ex substantia Patris existisse Filium, si et
natus et Deus est, aut Filium pariter et Deum ne-
gare. Nam Filius in eo quod est indifferentis naturæ,
veraciter prolatus est, qui ex eo qui est, id est, ex
gignente, non dissimilis natus est, qui nascendo in-
corruptibilem ex incorruptibili Patre videtur habere
substantiam. Una est Patris substantia, una persona.
Hæc cum genuit, ex hac sine dubio non diversa nosci-
tur existisse, sed altera, quæ non aliud docetur esse
quam prima; dum et communis docetur et propria.
Communis, inquam, unitate substantiæ; propria,
discretionis personæ.*

A « Cum ergo existet illa quæ nata est, non quidquid
acciderit huic ad gignentem necessario transit, sicut
ad nascentem quidquid proprium ac substantiale gi-
gnentis constat esse, provenit. Non enim sicut Filio
ipsa generatione collata est divinitas Patris, sic ad
Patrem refertur humilitas proles. Quod ideo non fit,
quia quamvis de una est, id est Patris substantia fue-
ris similis genita, tamen quia jam in seipsa existat,
quæcunque huic extrinsecus ingeruntur, non commu-
nia dicuntur esse, sed propria. Augustinus. *De Trinitate* :
Si gignens ad id quod gignit principium est, Pater
ad Filium principium est, quia genuit eum. Si ergo
et qui datur principium habet eum a quo datur, fa-
tendum est Patrem et Filium principium esse Spiri-
tus sancti, non duo principia. Idem super Evang.
Joan. : *Non loquetur a semetipso, sed quæcunque
audiet, loquetur (Joan. xvi).* » *Audire vel scire illi
esse est.* Item, « quæcunque viderit Patrem facientem
(Joan. v) Filium, etc., » *audit Filius et videt Filium; et
ipsa visio et auditio Filius; et hoc est illi audire quod
esse, et hoc est illi videre quod esse. Ab illo (audiet)
a quo procedit. Audire illi scire est, scire vero esse
est esse : A quo illi essentia, ab illa scientia.* Bernardus
ad Eugenium : *Unus est Deus ; si dici possit,
unissimus est. Idem est semper et uno modo. Non
modo unus sibi : et in se unus est. Nihil in se nisi
se habet : non ex tempore alterationem habet, non
in substantia alteritatem. Trinitas est tamen Deus.
Quid ergo? Destruimus quod dictum est de unitate, quia
inducimus Trinitatem. Non, sed statuimus unitatem.*
C *Si tria, quomodo non numerus? si unum, ubi nume-
rus? Sed habeo, inquis, quod numerem et quod non
numerem. Substantia una est, personæ tres sunt.
Quid obscurum in hoc? nihil, si personæ seorsum a
substantia cogitentur. Nunc vero cum tres illæ per-
sonæ illa substantia sint, et illa una substantia tres
illæ personæ, quis numerum neget? Nam vere tres
sunt. Quis numeret tamen? nam vere unum sunt.
Quid numerasti? naturas, vel substantias, aut divini-
tates? una est. Multa dicuntur esse in Deo, sed multa
unum, etc.*

« Item Bernardus, sermo 80 super Cant. cant. :
*Recedant a nobis, charissimi, novelli illi, non dia-
lectici, sed hæretici, qui impiissime disputant. Divi-
nitate, inquam, Deus est, sed divinitas Deus non est.
Unde nuper in concilio quod D. Eugenius papa Re-
mis celebravit, perversa visa est illa expositio in libro
Gilberti, Pictaviensis episcopi. Nam dicente Boetio :
(Cum dicitur Deus, Deus pertinet ad substantiam)
noster commentator intulit, (non quæ Deus est, sed
qua Deus est.) Quod absit, ut assentiat fides Catho-
lica, esse videlicet substantiam, vel aliquam omnino
rem qua Deus sit et quæ Deus non sit. Sed hoc et cæ-
tera reprehensione digna proprio ore in eodem con-
ventu damnavit. Sed hæc loquimur propter eos qui
adhuc librum illum contra Apostolicum utique pro-
mulgatum, ibidem interdictum transcribere et lecti-
tare seruntur.*

« Isti enim multa de humanitate delirant. Homo.

inquirunt, *humanitate homo est, et humanitati debet quod homo est.* Falsum est. Imo nec si proprie humanitati, sed Deo debet, qui et materiam et quod inde est, totum fecit; nulla materia vel se, vel de se operatur aut facit. *Humanitas*, inquirunt, *nihil est.* Totus mundus canit: *Æqualis Christus Patri secundum divinitatem, minor Patre secundum humanitatem.* (D. ATHAN. in *Symb.*) Quod si nihil est Christus, non jam minor, sed nihil secundum humanitatem. Veritas dicit: *Pater major me est* (Joan. iv). Utique secundum humanitatem, quod nemo nisi hæreticus dubitat. Quod si nihil est ipse qui loquitur, nihil est secundum humanitatem, v. g. proprie transire ejus est ab humanitate in divinitatem nos inducere, quia post judicium in divinitate ejus videbimus quem ante judicium cernimus in humanitate. Quid multis? Omnes Catholici innumeris testimoniis astruunt in Christo humanæ naturæ seu humanitatis assumptionem vel susceptionem. Apostolica etiam auctoritas: *Apparuit*, inquit, *benignitas*, id est divinitas, *et humanitas Salvatoris* (Tit. iii). Quæ si nihil est, nullæ humanæ naturæ vel humanitatis facta est in Christo susceptio. Sed si nulla susceptio, nulla incarnatio, si nulla incarnatio nulla fidei Christianæ religio; si nulla religio, nullus Christianus. Quis non horreat? Est igitur humanitas quæ accidentaliter, et non substantialiter dicitur. Est et quæ substantialiter, id est naturaliter sit. Quod si nihil est, nullus homo humanitate homo est. O insania! Dialecticus proponit: *Omnis homo humanitate homo est.* Assumit hæreticus: *At humanitas nihil est.* Diabolus concludit: *Nihil est ergo omnis homo.* Si autem humanitate homo est omnis homo et humanitas nihil est, ergo omnis homo homo non est. O monstrum! Ecce quomodo invicem destrunt, invicem concedunt, *nihil sunt*, etc., etc.

« HÆRESIS: De sacramento incarnationis præcipue inquirendum quid sit assumens, quæ assumpta, cui unita sint assumpta, quid assumens per assumptionem factum sit. Et de assumente tenet Ecclesiæ fides quod tertia persona in Trinitate, Verbum scilicet Patris, Filius, Dei carnem assumpsit, ut qui erat prius *omnison*, id est unius et ejusdem substantiæ cum Patre, per assumptionem fieret *gigas geminæ substantiæ.*

« CATHOLICA: Sufficere debuerat quod tenet Ecclesia, vel propter illa quæ Innocentius papa episcopus Galliæ et filio suo Bernardo Clarevallensi abbati inter alia scripsit: *Marcianus, licet laicus, Christianissimus imperator: « Nemo, inquit, clericus vel militaris, vel alterius cujuslibet conditionis de fide Christiana tractare conetur in posterum et semel indicata et recte disposita revolvere et iterum disputare contendat. Ubi si clericus erit, consortia clericorum removebitur. » Dolemus quod in Petri Abælardi perniciose doctrina, Arii, Manichæi, Nestorii, Eutyghiani, et Dioscori hæreses pullulare ceperunt. Unde universa ipsius Petri perniciose dogmata cum abo auctore damnamus et tanquam hæretico verpe-*

tuam silentium imponimus. Hactenus innocent. M. Petrus Lombardus in lib. Sententiarum suarum posito tali capitulo: De intelligentia harum locutionum, *Factus est homo, Deus est homo.* An his locutionibus dicatur *Deus factus esse aliquid vel esse aliquid vel non.* Satis, inquit, *diligenter juxta diversorum sententias supra positam absque assertionem et præjudicio tractatui quæstionem.* Verumtamen nolo in re tanta tanquam ad dignoscendum difficili putare lectorem istam sibi nostram sufficere debere disputationem. Sed legat alia et alia quæ moveri possunt, intelligentiori si potest mente discutiat, etc. Rogo, ubi tu, et omnes, ut tibi videtur, doctores non sufficitis, quid facturi sunt discipuli. An vis ut catholica verba: *Deus homo factus est, id quod fuit permansit, et quod non erat assumpsit*, et alia multa his similia hactenus certa et exultante fide ubique decantata, nunc de novis tuis frivolis disputationibus, aut non credantur, aut retractentur? Sed a quibus? Catholici Patres inter se dissentiant. Etiam hæreticis, ut sentis, patrocinantur. Sed quis Catholicus super his tibi credit? Audiamus tamen rem, ut dicis, difficilem, nunquam retractandam, sed ipso statim auditu respuendam; quia et in concilio, quod super Turonis celebravit, Alexander papa damnavit hæresim videlicet qua *Christum nihil esse secundum hominem, imo, nec Deum nec hominem, inopiissimi argumentantur.*

« HÆRESIS: Ideo solus Filius carnem suscepit, quia homo peccando specialius offendit, qui solus et proprie in Trinitate imago dicitur.

« CATHOLICA: Hoc quam sit falsum et ineptum, et Augustinus lib. De Trin. xii, et Scriptura probat quæ ait: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram; et creavit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam. Ad imaginem Dei creavit illum* (Gen. i). Primo dixit *nostram*, secundo *suam*, tertio *ad imaginem Dei*: Quod tantumdem valet, ut ait Augustinus, ac si dixisset *suam*. Cur ergo Trinitas dicit *nostram*, si Filius solus et proprie imago? Sed sicut falsam causam, ita falsam carnem et falsam divinitatem Christo imponit, ita etiam Scripturas et Catholicorum auctoritates non credendo, ac per hoc non intelligendo, falso usurpant.

« HÆRESIS: Dicit Augustinus: *Qui suscepit et qui suscipitur, una est in Trinitate persona.* Hæc auctoritas innuere videtur quod natura humana cum Verbo sit una in Trinitate persona. Quod si est, ergo humana natura cum Verbo est Deus, quæ nunquam scilicet fuit Deus; ergo non tantum divina natura est Deus, sed et alia. Sed non coherent ista. Nulla ratione dici debet quod Filius Dei aliquem hominem suscepit. Et post pauca: *Sed videtur probari quod non sola persona assumpsit, imo et natura.* Dicit enim Augustinus: *Forma Dei accepit formam hominis et Divinitas est incarnata.* Sed contra probatur quod natura naturam non assumpsit, sicut nec persona personam.

« CATHOLICA: Ex concilio Ephesino: *Si quis non confiteatur carni secundum substantiam unitum Dei*

Patris Verbum, unumque esse Christum cum propria carne, eundemque sci iret verum Deum et hominem, anathema sit. Hieronymus in *Cogitis me*: Unionem divinitatis et humanitatis inconfusam indivisamque fides Catholica servat, ut unus idemque Christus Dei Filius atque hominis filius sit, quin Scriptura sic connectit et concorporat Deum et hominem in una eademque persona, ut non hominem seorsum, quod nefas est, sed eundem ipsumque Dei Filium et colimus et adoramus in utraque natura Deum. Leo papa: Licet Jesus Christus in gloria sit Patris, indesinenter tamen ipsum partum salutiferum Virginis adoramus, et illius Verbi et carnis insolubilem copulam non minus suscipimus in præsepi jacentem quam in throno paternæ altitudinis sedentem. Aug.: Forma Dei accepit formam servi: utrumque Deus propter accipientem Deum, utramque homo propter acceptum hominem.

« HÆRESIS: Si enim aliquem hominem suscepit, vel illum qui natus est de Virgine, vel alium aliquem. At vero illum qui natus est de Virgine, juxta illud: Homo natus est in ea et ipse fundavit eam Altissimus (Psal. LXXXVI). Sic igitur auctoritates dicunt: Filius Dei assumpsit hominem, ut faciant hominem in qualitate, et non in substantia. Sic enim nomina distinguenda sunt, præsertim in theologicis. Item: Videtur quod assumpsit hominem, id est rem quæ est homo. Assumpsit enim animam et corpus non disjuncta, sed conjuncta. Sed ista conjuncta, sunt homo. Sed dico quod ista, nec conjuncta nec disjuncta, sunt homo; si jungantur paries, tectum, fundamentum, sunt domus; anima et corpus hominis intelligatur, sunt. Item: Assumpsit animatum corpus, ergo animal, id est rem quæ est homo, videtur assumpsisse. Ad hoc respondeo et dico prædicari diversa. In prima namque prædicatur substantialis habitus quidam medianus, qui dicitur etiam animatio; in secunda, non natura sed res prædicatur, scilicet adjunctio animæ. Jam enim secundum hoc ingressus in substantiam esset corruptio substantiæ et egressus a substantia, quod est contra regulam Aristotelis.

« CATHOLICA: Ecce falsus homo in qualitate, non in substantia. Illa enim quæ in subsistente atque in subjecto sunt corpore, sicuti color, forma, quantitas, qualitas, non substantia sunt sed in substantia, v. g. nulla substantia vel nullum subjectum, ubi nulla qualitas nulla accidentia. Aug.: Dicit tibi, homo est animal rationale, immortalis; vel ita; Homo est substantia rationalis constans et anima et corpore. Idem *De Civit.*: Anima et corpus cum est utrumque conjunctum simul hominis nomen habet. Quod tamen et singula non amittunt etiam cum de singulis loquimur. Scriptura interdum attestatur, ut etiam, cum duo ista conjuncta sunt, et vivit homo (Matth. 19), tamen etiam singula hominis vocabulo appellet, animam scilicet interiorem hominem, corpus vero exteriorem; animam vocans tanquam duo sint homines, cum simul utrumque sit unus homo. Hieronymus in serm. *Cogitis me*: Idem verus Deus atque homo verus

A in una substantia vel persona sine divisione aut omissione creditur. Verumtamen Deus Verbum est et non caro, quamquam carnem rationabiliter animatam assumpserit, hancque sibi unione naturati et secundum subsistentiam connovit, etc. Contra regulas, inquit, Aristotelis est. Etiam si est. Videte, inquit, Apostolus, ne quis vos decipiat per philosophiam et inanem fallaciam hominum mente corruptorum secundum elementa mundi, et non secundum Christum, in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter (Coloss. 1). Leo papa: Totum igitur corpus implet tota divinitas. Assumptus homo in Filium Dei sic in unitate personæ Christi ab ipsis corporalibus est receptus exordiis, nec sine divinitate editus. Et in natura hominis accepit a Patre quod in natura divinitatis etiam ipse donavit. Apparuit hodie Verbum carne vestitum, et quod nunquam fuit humanis oculis visibile, cepit etiam manibus esse tractabile, et impletum est in fine sæculorum quod erat ante æterna sæcula dispositum. Deus Dei Filius genitus de Patre coeterno, id est etiam partu, est natus homo. Creati est forma servi sine conditione servili, nec Dei formam servi forma violavit. Summa essentia nos in suam gloriam transtulit, sed quod erat esse non destitit; quia non ita proprietates suas tenuit utraque natura, ut personarum in eis possit esse discretio; sed utramque Deus de potentia suscipientis, utrumque homo de humilitate suscepti.

« HÆRESIS: Ecce ostensum est quis assumpsit, scilicet tertia in Trinitate persona, et quæ sint assumpta, videlicet anima et caro, vel humana natura. Sed contra probatur quod natura naturam non assumpsit, sicut nec persona personam his rationibus. Dicunt auctoritates quod assumens est aliquid factum propter assumpta, quod non erat.

« Cum ergo divina natura nihil sit facta quod non esset nec ipsa assumens est, nec aliquid assumptum. Item: Nihil assumpsit humanitatis, nisi quod natum est de Virgine. Quia ergo divinitas de Virgine nata non legitur, nec ipsa carnem suscepit. Item: Si divinitas humanam naturam suscepit, plenitudinem et integritatem illius nec suscipere debuit. Quod si plenitudinem humanitatis suscepit, tunc posse pati, posse mori, quod est contra omnes auctoritates. Cui contrarium videtur quod Augustinus dicit in libro *De fide ad Petrum*: Nec humanitas Christi aliena est a natura matris. Neque enim natura æterna atque divina temporaliter concepti et nasci ex homine ullatenus posset, nisi secundum susceptionem veritatis humanæ veram conceptionem atque nativitatem ineffabilis in se divinitas accepisset. Ex hac auctoritate videtur quod divina natura humanam assumpsit. Sed vehementer nos movet quod eam genitam ex Patre naturaliter, et ex homine natam temporaliter dicit, nisi forte naturam pro persona hic accipiat. Alioquin si dixerimus naturam quæ communis est trium personarum genitam esse, procul dubio natura genita Pater non est, imo a natura Patris quæ non est genita, alia est.

« CATHOLICA: Ecce plus quam Arius qui suam A tertiam personam et Deum et hominem negat, cornuto scilicet syllogismo, ut Catholicis illudat: Si personam assumptam dixeris, Deus non erit, quia divina natura assumens non est; si negaveris, hoc non erit: alterum ex altero sic excludit, ut utrumque neget, si plenitudinem humanitatis suscepit, ac si diceret: Si vere homo fuisset, tunc pati et mori posset: quod est, inquit, contra omnes auctoritates. Ergo secundum omnes auctoritates omnia falsa sunt. Hieronymus in *Cogitis me*: *Verbum Patris homo fieri dignatus est. Qui quoniam totum suscepit quod hominis, homo totus est, et totum accipiens quod Dei est, omnino aliud quam Deus qui natus est ex Maria. esse non potuit. Scivit et potuit in utero virginis sine sui corruptione misceri atque uniri, ut unus esset Christus, Deus et homo una persona, una substantia. Hinc et Theotocon eam veraciter confitemur Dei genitricem, nec Christotocon. Leo papa: Non sic creatura in societatem sui Creatoris assumpta est, ut ille esset habitator, et illa habitaculum; sed ita ut nec alteri altera natura insereretur. Salva igitur et manente utriusque naturæ proprietate in unam coeunte personam, suscipitur ab æternitate mortalitas et natura inviolabilis non est unita passibili ante tempora manens esse cœpit ex tempore. Assumpta est de matre hominis natura et inviolabilis virginitas substantiam ministravit. Aug. De Trinit.: Si quæritur a me ipsa incarnatio quomodo facta sit, ipsum Dei Verbum dico carnem factum, id est hominem factum, ut ibi sit non tantum Verbum Dei et hominis caro sed et rationalis hominis anima, atque hoc totum est Deus dicatur propter Deum et homo propter hominem.*

« HÆRESIS: Ecce ostensum est quis assumpsit, scilicet tertia in Trinitate persona, nunc videndum cui unita sint assumpta.

« CATHOLICA: Utique, assumpti tertiæ in Trinitate personæ. Alioquin assumens non erit, ac per hoc nec homo. Quod vero Filius in Trinitate persona tertia etiam a quibusdam Catholice dicitur, tamen si usum et rationem loquendi imo auctoritatem sequeremur, præcipientis et dicentis: *In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti* (Matth. xxviii), semper diceremus Patrem primam personam, Filium secundam, Spiritum sanctum tertiam. Quamvis in hac Trinitate nulla sit anterior, nulla posterior, sed tota tres personæ coæternæ sibi sint et coæquales. Hic Petrus Lombardus diabolicis argumentis commentatur Christum, secundum quod homo persona est tertia in Trinitate; ergo Deus. Tanquam dicens: Si secundum quod homo persona, et secundum quod Verbum persona, et Spiritus sanctus persona et Pater persona, tunc si secundum quod homo Deus, et secundum quod Verbum Deus, et Spiritus sanctus Deus, et Pater Deus; ergo quaternitas. Adhuc pius commentans subdit. *Propter hæc, inquit, et alia inconvenientia quidam dicunt Jesum Christum hominem non esse personam nec aliquid,*

subaudis in Trinitate. Rogo, tu es magister in Israel et episcopus, licet simoniace intrusus in Ecclesia, et sic blasphemus? Christus et secundum quod homo et secundum quod Deus, non quia duæ, sed una semper in Trinitate persona, quam dividi secarive nulla ratio sinit: quod prorsus nullus Catholicorum dubitat. Quod et tu si crederes, nunquam de una eademque Dei et hominis persona tanquam de duabus argumenta hæretica posteris legenda tam subtiliter scriberes, imo damnares. Multa ergo, ut tibi videtur, inconvenientia, imo multa nimis valde congruentia, Christus et secundum quod homo persona est in Trinitate, sed non alia quam assumens et idem ipse homo Deus est in Trinitate, sed non alius quam Verbum Deus, ac per hoc idem ipse homo, non nihil ut tibi videtur, imo et singulariter et ineffabiliter est in Trinitate et persona et Deus qui vivit et regnat cum Patre suo et Spiritu sancto per omnia sæcula sæculorum. Cur impie laceras? Ecce ex tuis commentis nova ex veteri hæresi quartam in Trinitate personam inducit, sicut in corpore canonum legitur ex concilio Ephesino: *Si quis in trisagio apponit crucifixum præter Filium, cui in medio tot sanctæ voces dicunt hymnum, anathema sit.*

« HÆRESIS: Sequitur, videndum, cui unita sint assumpta, non verbo personæ, sed naturæ in Verbo persona. Quod autem Verbum non univit sibi carnem et animam probatur teste Boetio contra Nestorium. Item: *Si humana natura unita esset Verbo, eadem ratione et divina unita Verbo.* Quod satis absonum videtur. His rationibus probatur quod Verbum in Trinitate persona nulli uniretur, quibus adversantur. Dicit Augustinus: *Dei et hominis conjunctio facta est in Christo, id est divinitatis et humanitatis; non dicit Christo, sed in Christo.* Sic ergo apparet quod persona Filii Dei non aliquibus est unita, nec aliqua ei, sed tria sunt ei unita, sicut dicit Augustinus: *Tres in Christo, Verbum, caro et anima.*

« CATHOLICA: Obstupescite, omnes, non dialecticam, sed plane diabolicam artem, v. g. unus non est unus, idem non est idem, ipse non est ipse, Christus non est Christus, eadem persona non est eadem persona, Filius Dei non est Filius Dei! Quis D audivit unquam talia? *Revera Athenienses et omnes, inquit, hospites, id est, hæretici, ad nihil aliud vacant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi* (Act. xvii). Ecce nova prorsus et inaudita.

« HÆRESIS: Sequitur, videndum quod assumens factum sit per humanam assumptionem. *Qui enim erat prius Deus persona, æternus, factus est quod non erat id est creatura mortalis.* Sed dicitur tibi: Si Deus factus est aliquid quod prius non erat, tunc aliquid est Deus hodie quod non fuit ab æterno: quod nullo modo est concedendum. Jam enim posset inferri quod « Deus recens » esset (Psal. lxxx). Ecce apparet quis assumpsit, scilicet Filius Dei: quid assumptum? anima et caro vel humana natura cui unita sint? non Filio Dei, sed inter se anima

carni et e converso; divinitas humanitati et e con-
verso.

« CATHOLICA: In frivola argumenta quæ in libro etiam Petri Lombardi ad verbum pene leguntur. Augustinus super Joan: *Sicut enim unus est homo, anima rationalis et caro, sic unus est Christus Deus et homo; at per hoc Christus est Deus, anima rationalis et caro. Christum in his omnibus, Christum in singulis confitemur. Quis est ergo per quem factus est mundus? Christus Jesus, sed in forma Dei. Quis est sub Pontio Pilato crucifixus? Christus Jesus, sed in forma servi. Quis non est derelictus in inferno? Christus Jesus, sed in sola anima. Quis resurrecturus triduo jacuit in sepulcro? Christus Jesus, sed in sola carne. Dicitur ergo in his singulis Christus. Verum hæc omnia non duo vel tres, sed unus est Christus.* B Idem contra Felicianum: *Genuit ergo Maria et non genuit Filium Dei. Genuit, quando ex ipsa secundum carnem natus est Christus; non genuit, quando de Patre sine initio existit Filius. Sic ex integro matris corpore integrum corpus Christus assumpsit, non minuit substantiam matris, et minuisse substantiam Patris incorporalem credimus, cum ex eodem ipso substantialiter dicitur genitus? Secundum hominem, inquam, de Virgine natus est Deus eo pacto quo cum corpore nasci docetur animus, non quia utriusque est una substantia, sed quia ex utroque fit una persona. Sic post partum, non alius Dei Filius et alius hominis, sed idem Christus Dei et hominis Filius. Hieronymus super Jerem.: *Faciet sive, creabit Dominus novum super terram, femina circumdabit virum* (Jer. xxxi). » *Nota quod nativitas Salvatoris et conceptus creatio nuncupatur. Idem in Cogitis me: Unde constat tempus non præjudicasse sacramentum uniti hominis ad Dei, ita ut jam esset in illo per unitatem personæ ab initio sæculi qui nondum natus erat de Virgine. Quod multis declaratur Scripturæ indicitiis. » Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi qui elegit nos ante mundi constitutionem (Ephes. i). Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi in Deo a sæculis (Ephes. iii); Et nisi ita credideris, aut Christus non erit omnino Deus, aut recens contra Prophetam videbitur (Psal. lxxx): « *Antequam Abraham fieret, ego sum* (Joan. viii). » Quibus utique verbis ostendit se qui loquebatur in eo semper fuisse D mysterio unitate personæ, qui semper est. Nam « *Abraham antequam fieret, » humanitatis brevitatis; « ego sum » autem æternitatis naturæ declaratur. In qua nimirum æternitate jam se fuisse qui loquebatur per sacramentum suæ incarnationis insinuat. Nec admittit omnino ut alius filius hominis, alius Filius Dei intelligatur, qui nec tempore præscribitur, nec passionis separatur, sed totus Deus in Christum et Christus in Deum transiit. Augustinus super Joan.: *Una profecto persona ex duabus substantiis, divina et humana constat.****

« HÆRESIS: Igitur ultimo restat videre, si Deus et homo, id est, ille qui est Deus et res quæ est homo, sint partes Dei componentes Christum, quod voluit

dicere Nestorius deceptus similitudine Athanasii. Putavit quod sicut homo redditur ex anima et corpore et sunt partes constitutivæ hominis, anima et corpus; ita Christus constat ex Deo, id est Verbo, tertio in Trinitate persona, et homine assumpto nato de Virgine; et hæc duo redderent quoddam compositum et integrum, scilicet Christum. Sed sic debet intelligi, *sicut anima rationalis et caro unus est homo*, volvenda est locutio, quia aliter grammatica non esset, et dicendum, sicut unus homo aliquid habet a carne et anima quia est a carne carneus et coloratus, et ab anima animatus et rationalis, ita unus Christus est Deus et homo, et habet aliquid a divinitate et humanitate.

« CATHOLICA: Grammatica tua hæc tecum sit in perditionem! Nam Athanasius non dixit *aliquid habet*, sed dixit *perfectus homo ex anima rationali et humana carne subsistens*, nempe ista quæ dicit hominem ab anima vel carne habere, non substantiæ sunt, sed in substantia, ut superius legi potest; ac per hoc nihil est homo. Similiter, juxta tuam hæresim, intelligendum de divinitate et humanitate Christi.

« HÆRESIS: Vere igitur atque catholice dicamus Deum et hominem non esse partes Christi, quoniam nihil Christi est Deus, nihil Christi est homo: jam enim pars aliqua totum suum esset. Si opponatur: *Divinitas Christi est aliquid Christi, et ipsa est Deus, et non aliud a Deo*; respondeo, non aliud a Deo, imo de alio et alio atque diverso loquimur de Deo et de divinitate. Dicimus quod Christus in illo triduo desiit esse homo, nec poterat dici, Deus est homo. Quod enim dedit ei partium conjunctio, hoc ei abstulit partium disjunctio. Quod Christus erat a partibus, animam et carnem non amisit. Sed quod a connexu partium, scilicet habitudine et vinculo quod erat inter corpus et animam. Item, quia *si Christus, secundum quod homo, adoptivus sit filius, an naturalis*, probari videtur posse quod sit adoptivus. Item, *quia si Christus sit Dei mediator et hominum*, sed nullum medium est aliquid eorum cujus est medium, quæ mediant aliquid, scilicet extremorum. Unde Christus nec Deus, nec homo videtur.

« CATHOLICA: Tam impia, tam contraria, tam inaudita, tam horribilia, utrum ipse diabolus per se; an per arreptitium evomat, nemo nisi insanus dubitat. Proinde hucusque sufficiat notasse hæresim inauditam, quæ cæteras vincat. Legimus in *Collationibus Patrum* dæmonem professum per os Arii se blasphemiam in Christum evomuisse; hic plane afflatus dæmone nulla parte Christum recipit, et tamen injuriis secat non intelligens, ut dicit Apostolus, neque quæ loquitur, neque de quibus affirmat (1 Tim. i). Nam, ut dicit Augustinus in *Categoriarum Aristotelis* quas ipse transtulit, propriamque dialecticam exinde firmavit: *Quis, inquit, credat Hortensium sensibile, individuum, unius numeri, singulare cordi posse ver partes? Quod si fiat, Hor-*

tensus jam non erit. Hoc jam dictum, ut nosceris **A** heretici, doctores Catholicos et dialecticam nosse et fidem rectam semper tenuisse. Christus ergo qui a partibus nihil secundum ipsos erat et erat, quodam inodo homo esse desiit, vel Deus homo dici non potuit, cum Deus nihil sit Christi et homo nihil sit Christi. Quis enim credat Christum cædi posse per partes? Quod si fiat, Christus jam non erit. Augustinus super Joan : « Tulerunt Dominum meum (Joan. xx). » Dominum suum, vocans corpus exanime, Domini sui, a toto partem designans : Sicut omnes confitemur Jesum Christum Filium Dei unicum Dominum nostrum; quod utique simul Verbum et anima et caro, crucifixum tamen et sepultum, cum sola ejus caro sepulta sit, etc. Leo papa : Christianæ fidei fortitudo quæ portas mortis non metuit, unum Dominum Jesum Christum, et verum Deum et verum hominem confitetur, eundem credens filium Virginis, qui auctor est matris, eundem natum in fine sæculorum qui creator est temporum, eundem Dominum omnium virtutum et unum de stirpe mortalium. Catholica fides utrumque suscipit, utrumque defendit, quæ, secundum proprietatem divinæ humanæque substantiæ, unum Dei Filium et hominem credit et Verbum. Bernardus Clarevall. ad Eugenium papam : Dico in Christo verbum animam et carnem sine confusione essentialium, unam esse personam, et tunc absque præjudicio personalis unitatis in sua numerositate manere. In utero Virginis commistio hæc et fermentatio facta est, ac si illa saturata de Evangelio et fermentata in panem unum (Matth. xii), et juxta numerum sacrorum decentissimæ devotionis gradus, novum, æternum, antiquum, æternum. « Novum, » animam, quæ de nihilo creata tunc creditur esse infusa. « Antiquum, » carnem quæ ex Adam tracta cognoscitur; « Æternum, » Verbum Patri cœternum. Alieni sint a nobis qui Christi a nobis carnem alienare conantur. Novam creatam in Virgine, et non de Virgine sumptam impie asserentes. Inde igitur sumpta caro, unde orta Virgo, » etc., etc.

Tandem postquam multa retulit sacræ Scripturæ loca quibus probat Christum verum esse hominem et verum Deum, sic concludit cap. 8 : Quæ cum ita sint, manifestum est quod tam perdunt Christum qui verum negant, sicut isti hæretici qui verum Deum non credunt, sicut Ariani, pagani, Judæi, qui propterea totum mundum meretricibus repleverunt, quia in hunc tam manifestum hominem, et etiam quod pro summo ludibrio improperebant, crucifixum et mortuum credebant, et assererebant viventem Deum

in uno temporis innumere suppliciis et moriendo et usque hodie jam per mille et centum et amplius annos omni genere miraculorum coruscando. Primum tanta dubietas hæreticorum apostolica decreto iam terminetur, et non nova sed antiqua omnium sanctorum indubitata fides tanto ac tali tonitruo omni tempore confirmetur, ut veritas Evangelii permaneat apud Catholicos. « Miror, » inquit, « quod tam cito transferimini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi in aliud Evangelium, quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant et volunt convertere Evangelium Christi. Sed licet nos ipsi, aut angelus de celo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit (Gal. 1). Repetitio confirmatio est.

B Leo papa : Quid iniquius quam impia sapere et sapientioribus doctioribusque non credere? Sed in hanc insipientiam cadunt, qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obstaculo, non ad propheticas voces, non ad apostolicas litteras non ad evangelicas auctoritates, sed ad semetipsos recurrunt. Illam saltem communem et indiscretam confessionem sollicito recepissent auditu, quam fidelium universitas confitetur, credere se « in Deum Patrem omnipotentem, in Jesum Christum Filium ejus Dominum nostrum qui natus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine. » Quibus tribus sententiis omnium fere hæreticorum machinæ destruantur, quia æqualis est periculi Dominum nostrum Jesum Christum aut Dominum tantummodo sine homine, aut sine Deo solummodo hominem credidisse. Dicant ergo isti phantastici Christiani quæ substantia Salvatoris affixa sit cruci, quæ caro tertia die resurrexerit, quale corpus Jesu januis clausis discipulorum visui ingressus intulerit, cum ad abigendam cernentium diffidentiam inspicere oculis digitisque tractari, patientes adhuc fixuras clavorum et recens compuncti lateris vulnus exigeret. At si in tanta luce veritatis tenebras suas hæretica obduratio non relinquit, ostendat unde sibi spem vitæ æternæ pollicentur, ad quam nisi per Mediatorem Dei et hominum, Jesum Christum, non potest perveniri. Sempiterni Genitoris Unigenitus sempiternus natus est de Spiritu sancto ex Maria virgine, quæ nativitas temporalis illi nativitati divinæ et sempiternæ nihil minuit, nihil contulit, et « Omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est, et hic est antichristus (I Joan. iv). Quod autem est solvere Jesum, nisi humanam ab eo separare naturam et sacramentum fidei per quod salvati sumus, impudentissimis evacuaere figmentis?

EX LIBRO TERTIO.

Sequitur lib. III, cujus hæc sunt capita :

1. De tribus sententiis universorum, et quæ sit catholica.

2. Quod hæretici auctoritates sanctorum et divinas Scripturas non intelligendo depravant.

3. Quas blasphemias de Christo posteris mandarum merito comburendas.

4. *Argumenta de duabus in Christo personis in conciliis damnata.*
 5. *De nova strophæ a novis hæreticis commentata.*
 6. *Quod nulla sit questio in fide catholica, ita ut stulti non errent per eam.*
 7. *Quod nihil stultius sit quam velle comprehendere quod excedit omnem creaturam.*
 8. *De veritate rerum et sententiarum in Evangeliiis, et falsitate verborum et connexionum in scholasticis.*
 9. *Quod universa hæreticorum argumenta eisdem destruantur quibus roborari impie putabantur.*
 10. *Quod ipsius Petri non tantum dubia, sed etiam multa quæ affirmat, damnantur fide dcccxxx episcoporum.*
 11. *Quod super sacramento altaris multa frivole retractet.*
 12. *Quod nulla prorsus debet haberi questio de sancta Dei Genitrice, quandocumque de peccatis agitur.*
 13. *Quod Christum arguat de peccato, qui carnem Verbi vel obnoxiam vel mandatum dicit quoquo modo. Et quod Græci Patres constantur Spiritum sanctum a Filio procedere, quod hæretici negant.*
 14. *Quod cetero Verbi nunquam legitur de sanguinibus formata, nisi in novis hæreticis.*
 15. *Quod Catholici doctores multa retractant, nec velint libros suos sicut canonicos legi.*

« Hæc ergo figmenta pudeat vel audire, nisi uterque Petrus quasi pro magno posteris legenda scripsissent hoc modo: De intelligentia harum locutionum, *factus est homo, Deus est homo*, an his locutionibus dicatur *Deus factus esse aliquid*, vel *esse aliquid vel non*.

« CATHOLICA EXPOSITIO, vel potius intelligentia omnium sanctorum: *Deus homo factus est, id quod fuit permansit, et quod non erat assumpsit non commisionem passus, neque divisionem. Deus et homo una persona, unicus Patris Filius.* Quid vel brevius, vel apertius? sed incredulus infideliter garrat.

« PETRUS: Ex præmissis autem emergit questio plurimum continens utilitatis, sed nimium difficultatis atque perplexitatis. Etsi his locutionibus non dicitur, *Deus factus esse aliquid vel esse aliquid*, quæ sit intelligentia harum locutionum et similitum in hujus profunditatis reseratione et scrupulosæ questionis expositione plurimum differre inveniuntur sapientes.

« CATHOLICA: Non utique sapientes Dei in hæc differunt, sed plene hujus mundi; quales sunt hæretici et grammatici qui pueriliter certant et adhuc sub iudice lis est. quorum scientiam stultam fecit, ut scriptum est: *Stultum Dei sapientius hominibus (I Cor. 1);* et præmissæ auctoritates probant. Audiamus tamen ridicula.

« PETRUS: Alii, inquit, in ipsa Verbi incarnatione hominem quiddam ex anima rationali et humana carne constitutum, ex quibus duobus omnis homo vetus constituitur, et ille homo cœpit esse Deus, non quidem natura Dei, sed persona Verbi, et Deus cœpit esse homo ille; concedunt enim illum assumptam a Verbo, et Verbo unitum, et tamen esse Verbum. Et ea ratione tradunt dictum esse Deum, factum hominem, vel esse hominem, quia Deus

A factus est, id est cœpit esse quosdam substantia ex anima rationali et humana carne subsistens. Et illa substantia factus est, id est cœpit esse Deus, non tamen demigratione naturæ in naturam, sed, utriusque naturæ servata proprietate, factum est ut Deus esset illa substantia et illa substantia esset Deus. Unde vere dicitur *Deus factus est homo et homo factus est Deus, et Deus esse homo et homo Deus, et Filius Dei filius hominis*, et e converso. Cumque dicant illum hominem ex anima rationali et humana carne subsistere, non tamen fatentur ex duabus naturis esse compositum, divina scilicet et humana, nec illius partes esse duas naturas, sed animam tantum et carnem. Et ne de suo sensu tantum loqui putentur hanc sententiam pluribus muniunt sententiiis.

« CATHOLICA: Hæc prima sententia nec hæreticorum nec catholicorum potest dici, qualis est ipse qui proponit.

« LOMBARDUS: Sunt et alii qui in parte consentiunt, sed dicunt hominem illum non ex anima rationali tantum et carne, sed ex humana et divina natura, id est ex tribus substantiis, divinitate carne et anima constare. Et hi Christum fatentur unam personam tantum esse, ante incarnationem, tantummodo simplicem, sed, incarnatione facta, compositam ea divinitate et humanitate. Non tamen persona illa debet dici facta persona, quamvis dicatur facta persona hominis. Facta est igitur illa persona, vel ut quibusdam placet, quoddam subsistens ex anima et carne, sed non facta est persona substantia, vel natura. Et in quantum est ille subsistens, composita est; in quantum autem Verbum, est simplex. Et pluribus se muniunt auctoritatibus qui dicunt personam Christi compositam esse tunc factam sive constantem ex duabus naturis, sive ex tribus substantiis.

« CATHOLICA: Secunda sententia prorsus catholica est

« LOMBARDUS: Sunt et alii qui incarnationem Verbi non solum personam ex naturis compositam negant, verum etiam hominem aliquem sive aliquam substantiam ibi ex anima et carne compositam et factam dissentent. Sed sic illa duo, scilicet animam et carnem, Verbi personæ, non naturæ unita esse aiunt, ut non ex illis duabus vel ex tribus aliqua substantia, vel persona fieret sive componeretur, sed illis duobus velut indumento Verbum Dei vestiretur, ut mortalium oculis congruenter appareret. Qui ideo dicitur factus verus homo, quia veritatem carnis et animæ accepit; quæ duo in singularitatem vel unitatem suæ personæ accepisse legitur. Non quod illa duo vel aliqua ex illis composita sit una persona cum Verbo vel sit Verbum, sed quia illis duobus accedentibus Verbo non est personarum auctus numerus, ut fieret quaternitas in Trinitate; et quia ipsa persona Verbi quæ prius erat sine indumento, assumptione indumenti non est divisa vel mutata, sed una eademque immutata

permanet, qui scilicet habitum Dei hominem factum dicunt, etc.

« Tertia sententia tota hæreticorum est etiam in conciliis damnatorum. Quod hæretico sensu inducta sint testimonia, ut scilicet nemo contra hæreticos auferret, prudens lector in ipso Petri libro agnoscat. Nec solum auctoritates catholicorum Patrum, sed, ut Augustinus ad Consentium scribit, *ipsæ quoque sanctæ Scripturæ quæ magnarum rerum ante intelligentiam suadent fidem, nisi eas recte intelligas, utiles tibi esse non possunt. Omnes enim hæretici qui eas in auctoritate recipiunt, ipsas sibi videntur sectari, cum suos potius sectentur errores; ac per hoc non quod eas contemnant, sed quod eas non intelligant, hæretici sunt.*

« CATHOLICA : Justum est etiam ut quisquis de Deo non solum puerilia vel inepta, sed et blasphema cæteris proponit legenda vel credenda, audiat et ipse de se similia. Potuit, inquit, Deus assumere hominem in sexu muliebri, etc. Eo modo potuit Deus facere Petrum in sexu muliebri vel etiam asinino. Potuit igitur mulier vel asina vel canis esse Petrus, et similia multa quæ melius subicerentur de quolibet homine, quanto magis de Deo homine?

PETRUS PICTAVINUS : « Filius hominis potuit assumere corpus Petri, ergo Petrum; erga potuit facere ut ipse esset Petrus. Queritur etiam an potuit assumere unam humanam naturam et aliam, id est duo corpora et animas. Nam nomine humanæ naturæ non intelligimus nisi animam et corpus in Christo, et ideo bene dicimus unam humanam naturam et aliam. Quod si est, ergo potuit esse unus et alius homo, et ita duorum hominum utrumque, et ita duo homines, et ita plures. Nunquid enim si assumpsisset duo corpora et duas animas, vere diceretur : Iste homo est ille. Mibi quidem ita videtur, etc.

« CATHOLICA : Ratione igitur et auctoritate probamus quod nihil harum larvarum debuit, et ideo non potuit fieri quod factum est, nec potuit mulier esse Deus et e converso. Veritas est Deus, omnipotens est Deus, tamen nec mentiri, nec mutari potest Deus. Quod si posset, tunc revera nec veritas, nec omnipotens esset. *Dixit ergo et non faciet; locutus est et non adimplebit (Num. xxxiii); multifarie multisque modis olim loquens Deus patribus in prophetis (Hebr. i).* At ille segregatus Paulus in Evangelium Dei de Filio suo qui factus est ei ex semine David secundum carnem, qui prædestinatus est, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula (Rom. i). Qui prædestinatus est, inquit, nequaquam filia in sexu muliebri, sed Filius Dei in virtute, tanquam hæretico huic dicens : Nullo modo in sexu muliebri, sed in virtute, homo est in virilitate Dei. Unde ibidem Spiritus sanctus per Isaiam : *Propter hoc ipse Dominus dabit ipse vobis signum : Ecce virgo concipiet et pariet filium Emmanuel (Isai. vii)* : quod interpretatur nobiscum Deus. Non ergo dixit pariet filiam et vocabitur mulier no-

A biscum. Similiter Jeremiam : *Novum faciet Dominus super terram : et femina circumdabit virum.* Nunquid dicit *femina circumdabit feminam*, etc.? Unde merito Alexander papa censuit damnari has sententias, quæ tam nefanda de incarnatione latrantibus quasi pro magno proponuntur; quæ procul dubio melius tacerentur, imo potius justo iudicio ab omni Christiano comburerentur. Non enim doctores, sed gentiles, non denique Christiani, sed plane Judæi et hæretici hujusmodi blasphemias vomunt. At, tu *universalis Magister*, qui et hæreticos etiam et Catholicos Patres cogis quasi coram te, de auctoritatibus suis ad voluntatem tuam ludere, et tu quid credis? quid profiteris? quid determinas?

« LOMBARDUS : Satis, inquit, diligenter diversorum sententias absque assertione et præiudicio tractavi.

« CATHOLICA : imo damna blasphemias, ne te hæreticum probes, nec enim dubia, sed hæreses jam damnatas proponis.

« LOMBARDUS : Verumtamen nolo lectorem putare istam sibi nostram debere sufficere disputationem.

« CATHOLICA : Hoccine est illud plurimum utilitatis quod promiseras lectoribus tuis, ut omnes errores æqualiter hauriant et quæ sit fides Catholica tecum omnes dubitent! Avertat Deus ab Ecclesia doctrinas tales, ut dicit Apostolus, et peregrinas (*Hebr. xiii*), talesque doctores errantes et in errorem mittentes (*II Tim. iii*). Si enim fundatissimam et indubitabilem fidem solaque evangelica testimonia superiora scripta isti fideliter legissent, procul dubio deliramenta olim in conciliis damnata non scriberent. Ita etiam multiplici temeritate argumentatur *utrum homo assumptus sicut Deus colendus sit cum Verbo*, quasi aut alter aut non idem ipse sit Deus verissimus, non alius, nec aliqua persona quam Verbum ipsum ipse. Porro unus homo, una persona, nullo modo duplex vel multiplex, sed simplex, quamvis multis constet, multa tamen ratione multiplici vel saltem duplici veneratione coli potest. Quia quidquid injuriæ vel honoris uni hominis vel uni personæ intuleris, nulli dubium quia totum toti homini, totum uni personæ exhiberis. Igitur Dei et hominis una persona Christus, sicuti nec in persona, nec in cultura dividi potest, quam tamen impiissime conantur dividere.

« LOMBARDUS : Solet etiam a quibusdam inquiri, *utrum Christus secundum quod homo est, sit persona, vel etiam sit aliquid.* Ex utraque parte quæstionis argumenta concurrunt. Quod enim persona sit, his edisserunt rationibus : si secundum quod homo est, aliquid est, vel persona, vel substantia, vel aliud est. Sed aliud non. Ergo persona vel substantia est, vel rationalis, vel irrationalis; sed non est irrationalis substantia, ergo rationalis. Si vera secundum quod homo est rationalis substantia, ergo persona, quia hæc est definitio personæ. *Substantia rationalis individuum naturæ.* Si ergo,

secundum quod homo, est aliquid, et, secundum quod homo, persona est et e converso. Si ergo secundum quod homo persona est, vel tertia, intervenit, vel alia. Sed alia non; ergo tertia intervenit persona. At si secundum quod homo persona est tertia in Trinitate, ergo Deus. Propter hæc inconvenientia et alia quædam dicunt Christum secundum hominem non esse, nec aliquid.

« CATHOLICA: Hæc de Christo tam stultissime argumentatur. Quia si quis unum hominem secundum quod corpus est desineret, aut personam aut nihil esse, quis non rideret? Neutrum enim per se homo. *Estote, inquit, prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ (Matth. x).* Contra serpentes et scorpiones utique qui spinis et anfractibus argumentorum simplices decipiunt, qualis iste novus: nam argumenta ejus non philosophorum, sed dæmoniorum esse in hypocrisi de Christo loquentium per ora hæreticorum. Ex hoc lector prudens intelligat quod nulla ratio sinit, proponit de una persona quod eadem sit vel alia. *Unus homo duo sint*, id est, Christus sit et alter: unus Deus sint; unus filius Jesus Christus, Deus et homo, sint duo filii. Nullum quippe individuum, teste etiam Aristotele, dividi potest; quod si fiat, jam non erit individuum. Unde et iste falsa de Christo proponens, et inconvenientia assumens, diabolica concludit mendacia, duas videlicet hæreses antiquitas in conciliis damnatas: alteram, quæ dicit Christum, secundum quod homo, personam et Deum, duos scilicet filios esse, ac per hoc in trisagio quaternitatem inducens. Sed quia hanc non libere audet, alteram exinde fantasticus Manichæus molitur sic. Christus si secundum hominem nec persona, nec Deus, nec quaternitas sit, ergo consequitur uti non esse nec aliquid sit. Ecce qualibus novis doctor impugnat Ecclesiam. Utrumque autem diabolicum, utrumque fel draconum et venenum aspidum insanabile.

« Tale, inquam, ac si Satanas transfiguratus in angelum lucis (II Cor. xi), libro Sententiarum suarum undique suadere conatur dicens: *Homo quem colitis et adoratis non est Deus; etiam, Deus quem colitis non est Deus. Christus ergo quem colitis, nihil est, quoniam Deus non est homo; homo vero nec aliquid est. Totum igitur si secundum aliquid non est, jam totum non est, ac per hoc nec aliquid est; ergo Christus Deus et homo si secundum aliquid non est, jam Christus non est. Aut totus erit aut nullus.* Procul dubio talia inter Christianos ferit, qui ad initio in veritate non stetit, quia mendax est, et pater ejus etc. (Joan. viii) Similiter nulla ratione fieri potest, teste etiam ipso Aristotele, ut homo, qui est, non sit, et Deus, qui est, non sit ipso homine Deo veritate testante ad homines et dicente: *Antequam Abraham fieret, ego sum (ibid.)* Hoc igitur *Ego sum* nulla ratione unquam secari valet; quod si fiat, jam *Ego sum* non est. Fieri autem omnino non potest ut sit in illo non

esse, quoniam singulariter solus est, teste Apostolo: *Dei enim Filius non fuit in illo Est et Non, sed Est in illo fuit (II Cor. i).* Utrumque ergo negat esse qui aliquid in illo dicit non aliquid esse, sicut in Decretis Euticii papæ: *Plane vitam suam nescit, qui Jesum Christum ut verum Deum, ita et verum ignorat hominem. Et ejusdem periculi res est dubitare in ipso illo inter Deum et homines Mediatoris sacramento, quo uterque unus existens, quod ipse ex unitis in idipsum naturis nature utriusque res eadem est, etc.* Item, ex Decretis Gaii papæ et martyris: *In magno sacrilegio se versari hæreticorum manifestat impietas, cum sub specie divinitatis honorandæ, humanæ carnis in Christo veritatem denegant et religiosi existimant credi, si dicatur in Salvatore nostro verum non esse quod salvat. Et ita secundum promissionem omnia sæcula percurrentem mundus sit Deo ita reconciliatus in Christo, ut nisi Verbum dignaretur caro fieri, nullâ posset caro salvari etc.* Hoc et ante concilium Nicænum. Hæc et sequuntur ex concilio Ephesino ceteris episcoporum, quod confirmat Chalcedonense ceteris episcoporum consona voce damnantium præscriptas hæreses: *Ita Christum et Deum unum confitemur non tanquam hominem cum Verbo coadorantes, ne divisionis quædam species inducatur, sed unum jam et eundem adorantes, quia non est alienum a Verbo corpus suum proprium, cum quo etiam ipse assidet Patri, etc.*

« Item, Nestorius: *Nestorius Christum seorsum nominari dicit Dei: Verbum, habere autem conjunctionem ad Christum continuam.* Putas igitur, non duos Christos apertissime dicit et duos filios? Item. *Eos vero qui aut duos filios aut duas personas annuntiant et non unum eundemque in una persona unum Christum, unum Filium, unum Dominum nostrum Jesum Christum Dei Filium prædicant, anathematizamus et alienos esse ab Ecclesia judicamus. Etiam unam quidem Dei Verbi naturam, incarnatam tamen non negamus eo quod ambabam, unus atque idem sit Dominus noster Jesus Christus, sciendum est quod totus homo a Verbo creatus pariter et assumptus, nec persona, nec adjunctus, nec copulatus, nec deificatus, nec adjectio, nec adactus Verbo vel personæ Verbi potest dici; quia nunquam præter Verbum vel extra personam Verbi erunt. Sed quo esse cœpit, eo proprie et Verbum et persona cum Verbo existit.* Athanasius: *Quis infernus eructavit Omousion dicere corpus ex Maria Verbo deitatis?*

« Symbolum ceteris episcoporum removens hæreticos a clero aliam fidem profitentes: *Consentientes SS. Patribus unum eundemque Filium Dominum nostrum Jesum Christum consona voce edocemus, pariter perfectum eundem in divinitate Deum et hominem verum, eundem ex anima rationali et corpore secundum divinitatem unius nature cum Patre, secundum humanitatem eundem unius nature nobiscum per omnia similem nobis absque peccato, ante sæcula quidem ex Patre natum secundum divinitatem*

in novissimis vero diebus eundem propter nos et propter nostram salutem hominum factum, hec est unum eundemque Christum Filium Dei unigenitum in duas naturas inconfuse, immutabiliter, indivise, inseparabiliter cognoscendum, in nulla naturam differentias propter unitatem perimendas; magis autem, etc.

« CATHOLICA : Nunc ergo viri Juda et catholici Christiani, iudicate inter Catholicam veritatem et diabolicam falsitatem. Quid hac fide magnificentias, quid planius, quid verius? Ex hoc, inquit Isaias, erit vobis directa via et plana, ita ut stulti non errent per eam (Isai. xxxv). Ubi ergo nimis perplexitates et scrupulosissimæ fidei questiones in quibus dicit iste Catholicos differre? et quod iniquius est, etiam hæreticis facere? Quare vel unum saltem non nominat, quorum opiniones diabolicas proponit, nisi quia damnatos novit? Cur igitur ipsa hæretica non damnat, nisi quia se ex hoc Catholicum denegat? Prorsus hoc solum inter istum et primum Manichæum quod ille Christum phantasticum hominem dixit: hic vero non esse personam nec aliquid. Hieronymus: « *Væ, inquit, Isaias, qui dicitis bonum et malum et malum bonum (Isai. v): Nec adversariorum, si honestum quid habuerint, nec amicorum laudanda sunt vitia, sed unumquodque, non personarum, sed rerum pondere judicandum est. Alius: Non possum, inquit, damnare quod nemo damnavit. Alius: Nihil super hac a Patribus statutum est in Nicæna synodo. Hoc argumento nec Valentinus, nec Marcion, nec Cataphrigo, nec Manichæus damnari debent, quia synodus eos in Nicæna non nominavit, quos certe ante synodum fuisse non dubium est. Cur post eo annos docere niteris quod ante nescivimus, quod Petrus, quod Paulus edere nulerunt. Usque ad hanc diem sine hac doctrina mundus Christianus fuit. Illam senex tenebo fidem in qua natus sum. Item, idem: Scias detestanda in hujusmodi libris esse quam plurima; juxta sermonem Domini, inter scorpiones et colubras incedendum, etc.*

« Scimus quidem quod omnis ars et sapientia a Domino Deo est (Eccli 1), et quod divina Scriptura, ipsa quoque Veritas in Evangelio proponit et assumit et concludit (Luc. xxi), sed veritate rerum et sententiarum, non contentione et facultate verborum et connexionum. Ait Augustinus in lib. De doc. Christ. Sunt enim multa quæ vocantur sophismata falsæ conclusiones, et; plerumque ita verus imitantes, ut non solum tardos, sed ingeniosos etiam, minus diligenter attentos decipiant. Proposuit quidam et cum quo loquebatur dicens: Quod ego sum tu non es. At ille consensit. Verum enim erat ex parte, vel eo ipse quod iste insidiosus, ille simplex erat. Tunc iste addidit: Ego autem homo sum. Hoc quoque cum ab illo accepisset, conclusit dicens: Tu igitur non es homo. Quod genus captiosarum conclusionum Scriptura detestatur. Cum ergo sint veræ connexiones, non solum verarum, sed et falsarum sententiarum, facilis est veritatem connexionum etiam in scholis illis quæ præter Ecclesiam sunt, discere; sententia-

rum autem veritas in sanctis libris ecclesiasticis investiganda est, etc.

« Audiant proinde Catholici clarissimam tubam, unius sententiæ commento, universa figmenta atque hæretica superius proposita, ac si hostilia castra, ridentem, dissipantem et prorsus ad nihilum redigentem: Hieronymus in *Cogitis me: Igitur quod natura non habuit, usus nescivit, ignoravit ratio; mens non capit humana, pavet cælum, stupet terra, creatura omnis et cælestis miratur. Hoc totum est quod per Gabrielem Mariæ divinitus nuntiatur, et per Christum adimpletur. Unde constat tempus non præjudicasse sacramentum uniti hominis ac Dei, ita ut ubi jam esset in illo per veritatem persona ab initio, scilicet qui necdum erat natus de Maria Virgine, quod multis Scripturarum declaratur indicis: « Qui elegit nos, » inquit, « ante mundi constitutionem in ipso (Ephes. 1); » quia profecto quidquid fecit Deus ab initio, Christus fecit totum per unitatem sacramenti. Unde nec nobiscum « Deus recens (Psal. lxxx). » Alioquin si ad rationem et sensus humanos respicias, nequaquam ullatenus convenire inter se potuerunt divinitas et humana conditio. Convenerunt tamen in Christo, et unius ex ambobus Emmanuel qui nihil in se pro assumpto homine est adactus, nihilque quod Verbum caro factum imminutus vel mutatus. Quod si tibi novum videtur propter quod hominem assumpsit, noveris quia hoc semper cum eo et in ejus consilio fuit, ut hoc fieret. Et nunc quando « temporis plenitudo venit (Gal. iv) » factum est quod in Christo semper fuit, etc.*

« Nec tantum in his cavendus est iste scholasticus, sed etiam in his quæ jubet credere. Dicit enim: Nolo nostram sufficere debere disputationem, hoc firmiter tenens in ecclesiasticis dogmatibus, quod Deus hominem assumpsit, homo in Deum transivit non naturæ visibilitate. Hoc quidem Catholicum est. Quod autem adjungit, sed Dei dignatione, quomodo damnatum sit attendat prudens lector. Ex concilio Ephesino cc episcoporum, quod confirmat Leo papa et Chalcedonense concilium ccxxx episcoporum: Nestorius hæreticus in suis expositionibus simulat se dicere, « Unus Filius et unus Dominus, » sed refert filiationem ad solum Dei Verbum. Rursus: Alium Dominum qui ex muliere est, seorsum hominem dicit, copulatum dignitate, æquo honore habet copulationem ad Christum. Quomodo non apertum est duos eum dicere Christos, si Christus ad Christum habet conjunctionem, alteram ad alteram? Hæc, Nestorius confitens existentiam divinitatis Filii Dei, Christum purum hominem credidit conceptum atque formatum, et postea in Deum provectum, hoc aut hominem deificatum.

« CATHOLICA : Notandum quod Verbum dignitatis vel copulationis et similium tam hæretici quam Catholici dissimili sensu ponunt, ex concilio ccxxx episcoporum: Verbum Dei secundum subsistentiam constantes, unum adoramus Filium et Dominum nostrum Christum, non seorsum ponentes et determi-

nantes hominem et Deum, velut inimicum sibi dignitatis et auctoritatis conjunctum. Unus est igitur Christus Filius et Dominus non velut conjunctione qualibet in unitate dignitatis et auctoritatis hominis habentis ad Deum. Denique Petrus et Joannes æqualis sunt dignitatis, verumtamen uterque non unus est. Nec juxta collationem vel connexionem, modum conjunctionis advertimus. Hæc enim non sufficit ad unitatem naturalem, imo potius conjunctionis nomina evitamus tanquam non existens idoneum, quod significet unitatis arcanum, quia nec servus est sibi ipse nec Dominus. Ineptum est enim, vel potius impium hoc sentire vel dicere. Si quis in uno Christo dividit substantias post unitatem, sola eas connexionem conjungens ea quæ secundum dignitatem sit, vel etiam auctoritatem vel potestatem, ac non potius eventum qui per unitatem factus est naturalem, anathema sit. Item: Si quis audeat dicere assumptum hominem condorandum Deo Verbo et conglorificandum et communicandum Deum tanquam cum altero; nam cum syllaba superadjuncta hæc cogit intelligi, ac non potius una supplicatione veneratur Emmanuel, unamque ei glorificationem dependit, juxta quod Verbum caro factum est, anathema sit. Si quis audeat dicere Christum hominem Theophoron, id est Deiserum, aut non potius Deum veraciter dixerit, tanquam Filium per naturam, secundum quod Verbum caro factum est, anathema sit. Si quis personis duabus vel subsistentiis eas voces quæ in apostolicis scriptis continentur et evangelicis dividuntur, vel quæ de Christo dicuntur a sanctis vel ab ipso, et aliquas ex his quidem velut homini quæ præter Dei Verbum specialiter intelliguntur, aptaverit, illas autem tanquam dignas Deo soli Dei Patris Verbo deputaverit, anathema sit.

« CATHOLICA: Ecce non solum quod asserit, scilicet Dei dignatione homo transivit in Deum, sed et cætera ejus argumenta seu inconvenientia multa quibus se moveri et desicere superius testatur, Catholicorum Patrum anathemate palam feriuntur, quorum auctoritatibus ubi ipse impie sensit, videbantur roborari.

« Simili errore est sacramenta altaris sola fide salutifera, ratione vero ineffabilia multis hæreticorum opinionibus quasi probabilibus ventilare. Quod abest a Catholicis, ut quasi multas et non potius unam et certam in sacramento altaris habeant fidem!... De Berengario hæc subjungit: *Hic hæreticus assererat in figura et in sacramento totum fieri, nihil in veritate. Postea vero correctus coram Nicolao papa et pluribus episcopis confessus est, etiam et juravit, panem scilicet et vinum, post consecrationem, non solum sacramenta, sed etiam verum corpus et sanguinem Christi esse, et sensualiter non solum sacramento, sed in veritate manibus sacerdotum tractari et frangi et fidelium dentibus atteri.* Ecce catholica fides. Iste autem scholasticus sic exponit: *Vere quidem, ait, sed in sacramento tantum.* Item ait: *Sane dei potest fractio illa et partitio non in substantia corporis, sed in ipsa forma panis sacramentalis*

A fieri, ut vera fractio et partitio sit ibi, quæ sit non in substantia, sed in sacramento, id est, in specie. Item: Est ibi vera fractio et partitio quæ fit in pane, id est, in forma panis. Item: Fractio et partes illæ quæ ibi videntur fieri in sacramento sunt, id est, in specie visibili. Illeque illa Berengarii verba ita distinguenda sunt, ut sensualiter non modo in sacramento, sed in veritate dicatur corpus manibus sacerdotum frangi quoque et atteri dentibus, vero quidem, licet in sacramento tantum. Vera est igitur attritio et partitio.

« Ecce dum Catholicam fidem nulla prorsus distinctione indigentem, solitis suis argumentationibus distinguit, alterum se probat Berengarium. Nam sicut ille assererat omnia fieri in sacramento tantum, sic et hic. Ille autem correctus addidit sacramento, et fractioni, et attritioni, etiam demum veritatem quam negabat. Iste e contra in omnibus veritatem subtrahit, dum asserit omnia non fieri in substantia, sed in specie visibili, et forma panis et sacramento tantum. Ille, inquam, sensualiter et non sacramento tantum, sed et in veritate. Iste, inquit, in sacramento tantum, sed scorpionis more præmittit blandum caput, dum dicit vere; sed in sacramento tantum, statim subjungens, cauda venenum infert mortiferum. Ac si dicat: Vere quidem, sed non in veritate, quia in sacramento tantum. Prorsus sic agit in omnibus, quatenus nec hæreticus nec Catholicus probetur: quippe homo totus humanis sensibus, non fidei deditus, timet quantum datur intelligi, ne veritas et vita quæ Christus est (Joan. xiv), discerpatur et moriatur, si in veritate sumatur catholica: Tamen est indubitanter et in eum credit qui propriis manibus proprium et verum corpus tenens et frangens, nihilominus inieger et vivus manens dedit tunc illud ipsum; hodieque dat in toto terrarum orbe, nec tantum sacramento, sed et in veritate, dicens: « Hoc est corpus meum, dividite, comedite (Luc. xxii) », quia, « Nisi manducaveritis, non habebitis vitam; sed sunt quidam ex vobis qui non credunt (Joan. vi); » at « nisi credideritis, moriemini in peccatis vestris, » dicit Veritas (Joan. viii).

« PETRUS LOMBARDO. Item cum de ista carne ineptissime omnino quæreret utrum obnoxia fuerit aliquando peccato, sic definit: *Sane, inquit, potest dici, et credi oportet quod obnoxia fuerit, sicut et reliquæ, caro Virginis matris.* Nos e contrario dicimus quod non nisi insane hoc dici potest, et minime credi oportet. Sed prius de matre probemus quam dicit quidem post coeccessum angeli et adventum Spiritus sancti sine peccato vixisse, antea vero peccatis subjacuisse. Reprobat hunc sensum toto orbe terrarum, celebris dies sanctissimæ Nativitatis, cujus vita inclita totas illustrat Ecclesias (Offic. Eccl.). De qua Anselmus, Cantuariensis archiepiscopus (lib. De conceptu virginali): *Nempe, inquit, decens erat, ut ea puritate qua major nequit sub Deo intelligi, Virgo illa niteret.* Idem (serm. in Assumptione ejusdem): *Radix, inquit, humani generis in primo parente vitata est, et sæpe*

contingit quod aurum fulgens reperitur in luto, et A
in pungenti spina pulchra rubens oriatur et rosa.
Hæc ergo, operante Providentia divina, ex radice
vitiata sine viro prodiit virga, qua intelligitur beatis-
sima virgo Maria, attestante Isaiâ : « Eziel virga
de radice Jesse (Isa. xi). » Et Hieronymus (in Cog-
itis me) : « Spiritus, inquit, sanctus superveniet in
te (Luc. 1). » Ante hoc sane uterus Virginis mundus,
impollutus et alienus a contagione peccati, ad quam
nulli potuerunt doli irrumperere. Non invaluit fraus
inimici, sed permansit sancta mentis et corpore. Sanctus
quoque Bernardus ad canonicos Lugdunenses
his verbis scripsit : Fuit procul dubio mater Domini
ante sancta quam nata, nec fallitur omnino sancta
Ecclesia sanctum reputans ipsum nativitatibus ejus
diem, cum omni animo cum exsultatione universæ
terre votiva celebritate suscipiens. Ego puto quod et
copiosior sanctificationis benedictio in eam descenderit,
quæ ipsius non solum sanctificaret ortum, sed et vitam
ab omni deinceps peccato custodiret immunem : quod
nemini alteri inter natos quidem mulierum creditur
esse donatum. Decebat nimirum Reginam virginum
singularium privilegio sanctitatis absque omni peccato
ducere vitam, quæ dum peccati mortisque pareret
Redemptorem, munus vitæ et justitiæ omnibus obti-
neret.... His tribus idoneis testibus quartum adde-
mus talem, qui non solum impie quærere, sed nec
audire patitur peccata Matris. Et hic est Augustinus,
qui cum totis ingeniis contra illos ageret qui sanctos
quosque et perfectos sine peccato esse assererent,
et ei inter alios etiam sanctam Virginem objicerent, ita
ab omnibus sanctis illam singulariter excepit, et ab
omni peccato immunem firmavit ut diceret : *Excepta
hac Virgine, inquit, de qua cum de peccatis agitur,
nullam prorsus haberi volo questionem, scimus quod
ex omni parte peccatum vicerit.* Hanc auctoritatem
Petrus positurus ex sensu suo volens pervertere sicut
et cæteras, præmittit. *Ex tunc, inquit, id est ab
incarnatione intelligenda est sine peccato vixisse.*
Sic Augustinus ait, *excepta hac Virgine, etc.*

« Certum est ergo quod Augustinus non ex tunc,
sed absolute quocumque de peccatis agitur,
determinat illam omni modo et tempore debere
excipere, contraria istis scholasticis evidentissime
definiens, etc.

« Constat ergo ex præmissis illam quæ

Primam

Nec similem visa est nec habere sequentem,
merito singulari totam vitam absque peccato duxisse,
non solum post triginta quinque annos post conceptum,
sed ante, ut legitur per quindecim : qui simul sunt
vitæ illius anni circiter quinquaginta. Talibus nam-
que, ait Hieronymus, decebat Virginem oppignerari
muneribus, quæ dedit cælis gloriam, terris Domi-
num, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem,
moribus disciplinam. Quippe Spiritu sancto adhuc
ex utero matris suæ singulariter repleta, non solum
Elisabeth de plenitudine suæ benedictionis replevit,
verum etiam in utero ejus exsultare compulit Spi-

ritu sancto et Joannem (Luc. 1), quo nempe, « inter
natos mulierum non surrexit major (Math. 11). »
Ex hac quoque plenitudine angelo revelante, ut
legitur, post assumptionem sanctissimæ animæ, et
sanctissimum corpus, ut a peccato ita a corrup-
tione intactum manens in sepulcro, quadragesimo
die, hoc est nono Kalendas Octobris, conforme
jam claritati illius corporis quod de ipso Deus sum-
psit, in cælum levavit (Act. 1).

« Si igitur tot et tanti præmissis testibus neces-
sario credimus, et de tanta ac tali matre a Chri-
stianis nulla prorsus debet haberi quæstio, quocum-
que de peccatis agitur, nonne blasphemum et
impium, si de carne Verbi, id est Filii ejus, ulla
prorsus admittitur suspicio? Si, inquam, mater de
genere humano prodiit, ut testatur Hieronymus,
sine vitio, et de illa nulla prorsus debet haberi
quæstio, quid dicitis, quid creditis, o Christiani,
de Christo filio, a quo et per quem et in quo talis
mater prodiit ex utero? Qua ratione caro Verbi
obnoxia ut reliqua generis humani fieri potuit, quæ
nec in lumbis Abraham et Levi decimari valuit, teste
Apostolo (Hebr. vii), nec in Adam peccavit, teste
Augustino super Genesim : Quia, inquit, alia ratione
ibi fuit quam cæteri. Augustinus *De Trinitate* : *Ut
illud quod nascebatur ex Virgine ex progenie primi
hominis, tantum modo generis, non etiam criminis ori-
ginem duceret. Nascebatur enim non transgressionis
contagione vitiata natura, sed omnium talium vitio-
rum sola medicina, etc.* Quid evidentius? Quid
Petrus Lombardus, vel nescio quis Joannes Dama-
scenus, scholastici, ad auctoritates has orthodoxo-
rum? Amplius. Distinctio apostolica, qua dicitur
Deus Filium suum misisse non in carnem peccati,
sed in similitudinem carnis peccati, ut de peccato,
hoc est de sacrificio pro peccato damnaret pecca-
tum (Rom. vii) : quod nulla prorsus veritate, si ipsa
obnoxia, ut reliquæ fuit ; distinctio, inquam, hæc
evidenter damnat sensum istorum vel similium.
Amplius : Umbram habens lex, ait, non ipsam ve-
ritatem rerum constituit homines sacerdotes, infir-
mitatem, id est peccatum habentes, prius pro suis
delictis offerre hostias quæ nunquam possunt au-
terre peccata (Hebr. x).

D « Ex his perspicue probatur quis sit verus sacer-
dos veraque hostia. Quis est Filius Dei, inquit, eo
quod manet in æternum sempiternum habet sacerdo-
tium, sine patre, sine matre, initium dierum neque
vitæ habens. Talis enim decebat ut nobis esset pon-
tifex, scilicet, segregatus a peccatoribus, qui non
habet necessitatem prius pro suis delictis offerre. Una
enim corporis oblatione perfecit in sempiternum san-
tificatos (Hebr. vii et viii).. Hujus ergo Pontificis,
inter mortuos solus vere, dicit Propheta, liberi
(Psal. lxxxvii), hostiam, id est carnem, quicumque
vel quomodo dicunt obnoxiam peccato, ut relin-
quatur, nulla ratione defendi possunt, quin Verbum
de carne factum impie arguant de peccato ; et ta-
liter delinquentibus jam non relinquatur hostia pro

peccatis (Hebr. x). Isti sunt Judæi qui utique Christo dicunt illam similitudinem impropere. *Medice, cura te ipsum (Luc. iv)*, ipsam carnem, scilicet tuam obnoxiam, infirmam, captivam, ut reliquæ, sub peccato. Hæc est enim distinctio: *Omnes peccaverunt et egent gloria Dei (Rom. iii)*. Et Verbum divinum, secundum istos; Sed absit hoc credere! absit, inquam, hoc sentire de carne Verbi! Dicit enim ille magnus Athanasius episcopus: *Non peccavit Verbum quod aliorum peccata liberavit, ut mutatum in carnem, semetipsum pro seipso offerret, et sacrificium seipsum liberaret. Absit, non est ita; pro nobis corpus suum obtulit*. Sed et ipsa divina Scriptura, et ipsa veritas contradicit et dicit: *Non eget qui sanus est medico, sed qui male habent (Luc. iii)*. *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu, quem Deus posuit propitiationem per fidem in sanguine ipsius, in quo habemus remissionem peccatorum ut sit ipse justus et justificans (Rom. iii)*, et redemptio et sanctificatio, medicina, liberator et libertas, sacerdos et hostia, propitiator et propitiatio, et cætera hujusmodi in divinis paginis novis et veteribus multifarie multisque modis manifesta. Alioquin si Deus medicus eguit medico, vel seipso; si medicina caro ejus, sanguis ejus quoquo modo unquam indignus, medicina vel seipsa: si pontifex propitiator, vel seipso; si hostia, expiatio et libertas liberatore, vel seipso; si justus, justificans, justitia indignus unquam justificatione, vel seipsa, concidit ratio omnis, omnis pariter intellectus, simulque omnis et veritas, omnis medicina et veritas perit, etc. Fides Ephesini et Chalcedonensis concilii ccccxxx episcoporum præscriptas opiniones evacuat.

« Uni igitur personæ contenta ejus in Evangelio adscribimus, uni substantiæ Verbi scilicet incarnati, quia « unus est Dominus Jesus Christus » ut scriptum est (I Cor. viii). Appellatum vero ab Apostolo « pontificem confessionis nostræ Jesum (Hebr. iii) », ipsum esse dicimus, ex Deo secundum naturam Filium unigenitum, nec homini præter eum alteri sacerdotii nomen et officium deputamus. Obtulit enim proprium corpus, non pro se, sed pro nobis. Nam qui pro se oblatione pro sacrificio indigeret, ab omni peccato liber est ut Deus existens. Quod si « omnes peccaverunt et egent gloria Dei (Rom. iii) », secundum hoc quod peccatis ægrotavit humana natura, ipse vero non ita. Ideoque nos gloria ejus egemus. Qui autem dicunt quia seipsum tam pro se quam pro nobis obtulit, nullatenus impietatis crimen effugient, cum nihil prorsus iste deliquerit. Si quis ergo pontificem et apostolum nostrum dicit factum ipsum Dei Verbum, quando caro factum est, sed velut alterum præter ipsum simpliciter hominem ex muliere, aut qui dicit quod pro se obtulisset semetipsum oblationem, et non potius pro nobis solis; non enim eguit oblatione qui peccatum omnino nescivit, anathema sit. Si quis vero non confiteatur carnem Domini vivificatricem esse, et propriam ipsius Verbi Dei Patris,

A *velut alterius, præter ipsam, conjuncti eidem per dignitatem, aut quasi divinam habentem habitationem, ac non potius vivificatricem esse, quia facta est propria Verbi vivificare valentis, anathema sit.*

« Hoc sapere edocti sumus tam a sanctis apostolis quam evangelistis et ab omni Scriptura divinitus inspirata, nec non et a beatis Patrum confessionibus veritate subnixis: Spiritus quoque sanctus a Filio sicut ex Deo Patre procedit. Processionem ergo Spiritus sancti a Filio sicut a Patre quam antiqui Græci tam aperte firmaverunt, cur posteriores negant, nisi quia in unitate schismatici sunt, et in sacramento altaris fermentarii, et in processione hæretici? Si igitur sanguis et caro Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit Deo, emundavit conscientias nostras a peccatis (Hebr. ix), sine qua nulla unquam prorsus facta est vel fieri potest remissio, mundatio, liberatio, non pro se offerri debuit vel potuit, patet pro certo quod caro Verbi nec in matre, sicut aiunt, nec alibi unquam debuit vel potuit mundari, ut munda vel potius mundata esset; vel liberari, ut libera vel liberata esset; nihil prorsus tale fieri potuit, nisi seipsum pro seipso offerret, hoc vere anathema est. (C. 14.) Item, Atheniensis iste carnem Dominicam de sanguinibus formatam dicit, quod Verbum rusticianum sætis et inconveniens nequaquam in libro *generationis Jesu Christi Filii Dei, filii David, filii Abraham* invenitur (Matth. i); sed nec in libris Catholicorum Patrum legitur *de sanguine*, vel saltem *de sanguine* concepta vel formata. Quinimo cum centies et millies in sanctis tractatibus naturam de natura, corpus de corpore, substantiam de substantia, hominem de homine, carnem de carne, carnem de sanguine, carnem de matre sumptam scriberent, verbum insolens et barbarum *de sanguinibus* formatam vel conceptam etiam ex industria probantur vitasse, sicut Ambrosius, quodam sermone, *sanguinem caret dicere. Joannes*, inquit, *senis mulierculæ frigidæ sanguine nascitur, Dominus ferventis juveniculæ flore progreditur; ille corruptibilis uteri filius, iste impolluto vulvæ flore progenitus. O vere auream linguam, et vere ecclesiasticum doctorem! Quippe legerat In Evangeliiis qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis et viri (Joan. i), maris scilicet et feminæ, ubi revera sanguines sex et quadraginta diebus coagulantur cæteri homines, sed ex Deo solus natus est. Unde dicit: Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo (Joan. viii). Unde Apostolus: Secundus homo de cælo cælestis (I Cor. xv). Unde et angelus: Quod enim in ea natum est, non de sanguinibus, sed de Spiritu sancto est (Matth. i), et virtute Altissimi, sicut scriptum est in prophetis. *Faciens Dominus novum super terram: Femina circumdabit virum sine viro (Jer. xxxi)*, quoniam ipse Dominus dabit vobis signum, et sancta concipiet et pariet filium Emmanuel (Isa. vii), de benedictionibus antiquorum mon-*

tium tribus digitis appendentium terram (*Isa. xl*). de qua oriatur sicut sol veritas (*Psal. lxxxiv*). *Ideo que et quod nascetur ex te*, non hic de sanguinibus dictum est, sicut novus doctor autumat, sed *ex te*, ait, nascetur Sanctum sanctorum, de benedictione Dei cœli, vocabitur Filius Dei (*Luc. i*). Non ergo angelus, propheta, apostoli, evangelistæ, Catholici doctores garrulitatibus scholasticorum incarnationem et conceptionem divinam expresserunt, sed divinis et reverendis propriisque eloquiis singulariter, ut dictum est, extulerunt.

(C. 15.) Cessent proinde novi doctores, imo novi ex veteribus hæretici, non dialectici, has profanas vocum novitates emittere, quas hactenus nec divina Scriptura docuit, nec Catholica credidit. Augustinus ille vere Catholica aliqua temere se

A scripsisse retractans his verbis alloquitur Hieronymum, doctorum præcipuum: *Prorsus, inquit, mi frater, non te arbitror sic legi tuos libros velle tanquam prophetarum et apostolorum, de quorum scriptis quod omni errore careant dubitare nefarium est. Alios quædam ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaque præpollent, non ideo verum putem, quia ipsi ita pensesunt; sed quia mihi vel per illos auctores canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat persuadere potuerunt. Ita et meos libros legi volo. Si igitur tanti viri, quos post divinas Scripturas in fide Catholica præcipue sequitur Ecclesia, tam humiliter sentiunt de aensibus et sententiis suis, quanto magis isti scholastici corrigere debent suos errores quos Catholica fides damnat.*

EX LIBRO QUARTO.

Hujusce libri decem et octo sunt capita, in quibus disputat præsertim contra Petrum Pictavium, Lombardi discipulum:

1. De philosophis, quantum sibi met contrarii sunt et veritati.
2. De blanda et ideo mortifera Senecæ doctrina.
3. De Socrate omnium magistro.
4. Quod non debet Christianus bibere calicem, id est doctrinam Christi, et calicem dæmoniorum.
5. Quod doctrina Christiana defendi deberet contra philosophos.
6. De compilatoribus qui cogunt Christianos arare simul in bove et asino.
7. De Aristotele et dialecticis verisimilia pro veris propinantibus fatuis.
8. Quod novi, imo omnes hæretici, a philosophis et dialecticis generantur.
9. Quod sicut rerum, ita argumentorum infinita conversio, et quæ sint regulæ dialecticorum.
10. Ab hinc ponentur errores illorum, quod nullus homo vivens sit persona, et de hæresibus Joannis Damasceni.
11. Quod in Christo natura non est persona, sed in natura persona, et quod non est Deus, et quod homo, nec humanitas facta quid.
12. Hoc nomen aliqui ponit essentiam, non personam; et hoc nomen homo prædicat de Christo habitum, de aliis subjectum: quam regulam nec dialectici servant, nec theologo.
13. De alia hæresi Joannis Damasceni.
14. Solutio hæreticorum diabolica.
15. Quæ sit summa illorum.
16. De similitudine falsa qua vestitur Verbum Dei.
17. Quod anima et corpus Christi nec homo, nec hominis fuerunt.
18. Definitio de phantastico Christo dialecticorum.
19. Verissime dicunt hæretici quod Christus illorum nec Deus, nec homo, nec prorsus aliquid sit, sicut nec Manichæorum.
20. Quod isti novi hæretici ex sola Judæorum et dæmoniorum perfidia plene opprimuntur.
21. Qualis est Christus Christianorum, teste toto mundo.
22. Quid significat hoc nomen Christus.
23. Epilogatio supradictorum.
24. Quod summa gratia et congruentia homo assum-

ptus naturaliter est et Deus et persona in Trinitate, quod hæreticis et novis et veteribus videtur abusus et inconveniens.

25. Quod non solum de divinitate, sed et de anima Christi dictum est: *Ego et pater unum sumus (Joan. x).* Et quod non debet dici Dominicus homo, qui Dominus est.
26. Quod ultima sententia, omnes calumniæ novorum hæreticorum aperitissime exsuffiantur.

C Jam quæ sunt in istis capitulis notabiliora placet exponere. In primo sic habet:

(Petrus Pictavinus: Filius Dei assumpsit animam, et anima est persona, quia est rationalis essentia individua natura, ergo Filius Dei assumpsit personam. Sed dicunt quod anima, quandiu vivificat corpus, non est persona, id est per se una, ut alludatur origini vocabuli. Dicit Joannes Damascenus: *Non est communem speciem, id est hominem accipere de Christo, sed est eam accipere de Petro.* Ergo in alia significatione dicitur de Christo, quod sit homo, quam de Petro. Ergo cum Christus sit homo et Petrus sit homo, non est dandum sub una prolatione: Et Christus et Petrus est homo; vel, Christus et Petrus sunt homines. Alii dicunt, in quorum opinione est magister meus, quod potentia increata potuit deponere animam, quando vellet; quod nullus. Alii dicunt illa duo, animam scilicet et carnem, personæ Verbi unita esse, ut illis duobus, veluti indumento quodam, Verbum divinum vestiretur. Nec alia ratione dicitur Deus factus homo, nisi quia veritatem carnis et sanguinis accepit, quæ in unitate personæ sibi copulavit, non quia illa duo vel aliqua res ex illis composita sit una persona cum Verbo, vel sit Verbum, sed quod, secundum eos, hoc nomen homo habitum copulat. Potest etiam hoc nomen, homo, poni in designatione personæ humanæ, ut quasi quid generale notet. Nota quod, cum

dicitur *Christus est homo*, idem est ac si dicitur *Christus est humana natura*, quod ex sequentibus patet. Nam in prædicatione prædicat habitum. Unus est autem Filius Dei carni, mediante anima.

(C. 2.) « Quæritur quid prædicet hoc nomen *homo*, cum dico, Deus factus est homo, an persona, an accidens. Si enim accidens, habebitur quod Deus, non secundum quod est homo, est aliquid, sed alicujus modi; si vero prædicat personam, verum est quod Deus, secundum quod est homo, est persona, est substantia, est aliquid. Igitur, secundum diversas, diversa est intelligentia hujus propositionis: Jesus (quod fere in omnium ore versatur) manens quod erat, assumpsit quod non erat, ad naturam debet referri, non ad personam: et ita ad naturam ut non dicatur natura esse persona, sed in natura persona, etc.

« Objicitur quod Christus, secundum quod est, homo est; ergo secundum quod est homo, est aliquid; vel, aliquis habet aliquid, ergo aliquid: et ita, Deus vel aliud habet aliud. Ergo secundum quod est homo, est Deus: quod nemo dicit. Non enim humanitas facit eum quid, nisi quasi per violentiam, si, ut quidam dicunt, huic nomini *aliquid* imponamus significationem aliam quam substantiæ, ut secundum quod est homo, est aliquid, id est alicujus modi, vel alicujus naturæ. Item, habet auctoritas: *quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei (Luc. 1)*: ergo aliquid quod natum ex est Virgine, illud est Deus. Ergo Deus est aliquid quod est natum de Virgine. Ideo dixerunt quidam quod nomina convenientia Christo secundum humanitatem, in masculino ad hypostasim referantur, in neutra ad essentiam Dei. Unde recipiunt: Christus est passibilis, mortalis, temporalis, visibilis, sed non est passibile, vel mortale vel temporale. Non tamen recipiunt: *Nihil est Christus quod sit visibile*, quia plus remouetur per hanc dictionem *nil*, quam ponatur per hoc nomen *aliquid*. Nam hoc nomen *aliquid* ponit essentiam, non personam. Hoc nomen *nil* remouet et personam et essentiam. Unde instant huic argumentationi: *Christus non est aliquid quod sit visibile, ergo Christus nihil est quod sit visibile*; nam idem est ac si concluderetur: *Non est essentia vel persona quæ sit visibilis*: quod falsum est pro persona.

« Item, regula est dialecticorum, quod nomen æquivoce dictum de aliquibus falsum facit propositionem in qua de illis sub una dicitur prolatione, ut, *lustrabile et marina bellua sunt canes*. Non enim una prolatione duas potest tenere significationes. Eadem ratione cum dissimiliter dicatur *homo* de Christo et Petro, non videtur dandum *Et Petrus et Christus est homo*. Nam de Petro substantia prædicat, de Christo habitus. Imo videtur dandum, *solus Christus est homo*, cum illi soli conveniat hoc nomen *homo* in ea significatione in qua dicitur de ipso. Sed theologi hanc rationem non semper observant, quia nec etiam dialectici, ut Aristoteles in libri. *Prædicam.* ait, si quis ea voce ani-

malia loquens de vero animali et picto, de quibus æquivoce dicitur hoc nomen *animal*; sunt tamen qui dicunt hoc nomine *quid* poni personam, sicut essentiam. Unde recipiunt, *Christus est aliquid quod videtur*, id est aliqua persona, et *aliquid quod tangitur, et aliquid quod moritur*.

(C. 13.) « Cum Christus secundum humanam naturam mortuus sit, quæritur an in morte ipse separata sit divinitas a carne et anima. Quod videtur. Ait enim Joannes Damascenus: *Tantæ simplicitatis est divina natura, ut corpori formato de limo terræ non congruerit uniri, nisi mediante rationali creatura*. Cum ergo tum separata fuerit anima a carne, videtur quod divinitas separata sit a carne, cum mediante anima esset ei unita; nam ablato medio solvuntur extrema. Nam etiam quando vivebat, non erat aliquid ex anima illa et carne. Imo si fuisset aliquid compositum ex illis, illud esse diceret in morte, quia illa mors nihil aliud fuit nisi separatio corporis ab anima.

(C. 14.) « Ad solutionem prædictarum objectionum oportet scire qua ratione Christus dicatur *homo* et qua cæteri homines; nam dissimilitudo est in dicto. Petrus sive alius dicitur *homo* propter duo, et quia habet animam et corpus, et quia habet ea unita. Non enim, si essent separata, vere diceretur, *Petrus est homo*. Sed Christus non dicitur *homo* propter hæc duo, sed propter hoc unum solum, quia unitus est Filius animæ et corpori. Si tamen objiciatur de proprietatibus quæ insunt secundum compositionem quæ est ex anima et corpore, cujusmodi scilicet locutio, risibilitas; de quarum numero videntur esse mors temporalis et vita et mortalitas, difficile est videre quomodo assignentur Christo. Cum enim dicitur, *Christus locutus est*, dicitur secundum compositum ex anima et corpore sicut in reliquis hominibus? non, quia nihil componebatur ex anima illa et corpore. Diciturne secundum animam an secundum corpus? Quorum utrumque constat esse falsum, quia neutrum illorum fuit subjectum locutionis Christi. Diciturne secundum naturam divinam? non, quia illa nullius accidentis fuit subjectum. Ergo cum nec secundum divinam naturam, nec secundum humanam dicatur de Christo quod locutus fuerit, severit, pro hujusmodi quomodo hoc dicitur de illo? Christus ex quanta charitate pro nobis dignatus est nasci, tanta dignatus est pati, ergo tantum meruit hoc opere nobis quantum illo, vel ventre illorum nobis meruit. Ergo tantum meruit nascendo quantum et patiendo; ergo nihil meruit vel sibi vel nobis aliquo opere, quod non meruit quolibet alio opere. Sufficiat ergo mihi principium dubitationis dedisse, licet solutionem non sit mihi facile tradere. Redimere nihil aliud est quam a peccato liberare: quotidie liberat, ergo quotidie redimit; ergo Christus non fuit sufficiens hostia. Quod similiter probat Paulus de execratione carnalium hostiarum. Creditur Christus *secundum quod homo* redemit, id est, pretium dedit et a

peccato liberavit, falsum est. *Christus est mediator Dei et hominum* (1 Tim. 2); ergo nec est Deus, nec est homo. Natura mediæ est ut neutrum extremorum sit. Quidquid enim habuit illud corpus in se, non dici potest habuisse Filius Dei propter unionem ejus ad illud. Inde non recipitur continuatio inter Filium Dei et corpus, cum tamen corpus illud non esset Deus, nec pars Dei, sed ei unitum; et ita, *mortuus est Christus et non est mortuus secundum alteram et alteram naturam.*

« Eia! prudens lector, summam fidei illorum collige. Petrus sive alius dicitur homo propter duo, et quia habet animam et corpus, et quia habet ea unita. Non enim, si essent separata, vere diceretur: *Petrus est homo*, vere omnino concedimus, adeo ut nec in morte aliud sit, sicut probatum est et totus mundus canit: *Omnes homines resurgere habent in corporibus suis.* Non dicitur omnes animæ, vel omnes mortui, sed *omnes homines.* Alioquin ad adventum Christi, nullus est qui resurgat. Omnis igitur qui aliter est homo, non vere dicitur homo, ergo nec homo, quia falsus homo. Sed Christus, inquit, non hac assignatione vel specie hominis, seu propter hæc duo dicitur homo, sed propter unum solum, quia unitus est Filius animæ et corpori. Nec exigitur quod anima corpori uniatur, sed istis duobus velut quodam indumento Verbum Dei vestitur; anima tamen et corpus inter se non sunt unita. Non est igitur homo, nec quidquam hominis habens secundum tantum quamdam animam non hominis, et quoddam corpus non hominis portans. *Per animam et corpus non hominem*, inquit, *intelligimus, sed tantum humanam naturam qua vestitur Christus*, id est Filius Dei: Verbum Dei, scilicet per hæc nomina non utramque naturam sed solum divinam, sicut Nestorius, poentes seorsum; verbi gratia legitur: *Cum audisset Petrus quia Dominus est, tunica succinxit se, erat enim nudus, et misit se in mare* (Joan. XXI); sic, inquit, *Verbum caro factum*, id est, vestitum — *habitu inventus ut homo* (Philipp. 2) — *habitavit in nobis* (Joan. 1); et misit se in mare magnum; illic animalia, argumenta, quorum non est nec numerus, nec exitus. Ita tunica Petri, quamvis ejus natura in persona adhæreat, conjungatur, copuletur, uniatur. Sic lumbare adhæret homini, cum nec natura, nec persona, nec pars, prorsus aliquid Petri est, nec etiam Petrus dici potest, sicut nec Petrus potest tunica dici, quam, licet portet et nullo modo vivificet, informat tamen vestitam, ipse ab ea tunicatus. Sicut albedine albus vere dicitur filius Joannæ, quod nullatenus tunica potest nec aliquid subsistens ex illa, et Petrus potest componi. *Similitudo inducta et falsitatis mater est*, ait Augustinus, *et intelligendæ veritatis magistra.* Sic ergo, inquit, humana natura Christo unita, nihil amplius quam vestitum, id est incarnatum ostendit. Ipsa vero nihil est Christi, adeo ut nec Christus, nec Omnipotens, nec Rex sæculorum, nec Dominus, nec Deus, nec Dei Filius, nec Virgi-

nis filius dici possit, non plus quam tunica Petri potest dici Petrus aut filius Joannæ; est enim tantum accidens. Inde, inquit, non recipitur continuatio inter Filium Dei et corpus, non plus quam inter coloratum et colorem qui nihil colorati est, sicut et corpus nihil est, quoniam non vivit per se. Nihil ergo compositum ex his duobus, id est anima et corpore, quoniam, ut aiunt, inter se nunquam unita fuerunt: *Humanitatis*, inquit, *non facit eum quid, nisi quasi per violentiam, nec ipsa aliquid est, sed aliqua.* Igitur hac ratione aliqua virgo nunquam fuit mater alicujus filii, sed tantum corpus nescio quod sine anima concepit et abortivit. Horreo prosequi cætera monstra. Etiam in morte, inquit, verus homo fuit, quia semper servavit unionem illam quæ erat divinitatis ad animam et corpus; qua manente non poterat dici vere non esse homo.

« Vere poterat dici non esse homo, si illa duo inter se unita aut homo, aut hominis fuissent. Cum vero inter se nunquam unita fuerint, per hæc nec homo nec hominis sunt, nec divinitas unquam, aut corpori pro anima, aut animæ pro mente, vel ratione, vel voluntate, sicut quædam hæreses dixerunt et ab Ecclesia pulse sunt. Manifestum est quod illa unione quæ erat divinitatis ad animam et corpus, nunquam potuit Christus esse homo, quia illa duo distincta nec homo, nec divinitatis nec hominis unquam exstiterunt. Ergo ex præmissis talis probatur hujus Christi definitio: *Christus est non Filius, id est, Verbum divinum, humana phantasia non natura vestitum, habens quoddam corpus non hominis quod nunquam vixit, nec aliquid cum anima vel per animam gessit, habens quamdam animam quæ nunquam vita humana vixit, nec quidquam cum corpore vel corpus gessit.* Ne putes falsam definitionem, audi illorum confessionem. Quis nos, inquit, certificabit de illis que leguntur in Evangeliiis, quomodo assignentur Christo; cum nec secundum animam nec secundum corpus, nec secundum compositum ex anima et corpore, sicut in cæteris hominibus, quidquam fecerit? Ergo cum nec secundum divinam naturam, nec secundum humanam dicatur de Christo quod locutus fuerit, vel steterit, et hujusmodi, quomodo hoc dicitur de illo? Quid manifestius quæritur? Omni veritate Evangeliorum privatos propria confessione se produnt. Unde quis jam non videat quoniam verissime dicunt Christum suum non esse aliquid secundum quod homo? Imo, ut supradicta hæresis veraciter asserit, *nec Deus nec homo*, quippe nec secundum naturam divinam, nec secundum humanam in Evangelio locutus sit quidquam vel fecerit: Rogo, quis audivit unquam tale Verbum Dei, aut quis vidit huic simile monstrum? an in principio Verbum caro factum, dentes, palatum, arterias, linguam, pedes, manus et cætera membra non habuit quibus posset loqui, moveri et agere? Habuit plane. Cur igitur nihil egerit, audi necessariam causam: *Nihil fuit compositum*, inquit,

ex anima illa et corpore, et neutrum illorum fuit **A** subjectum locutionis et operationis Christi; quia nunquam inter se unita fuerunt. Corpus autem nulli animæ unitum semper mortuum est, nec loqui, nec ambulare, nec prorsus aliquid agere valet. Sic anima nulli corpori unita non loquitur, nec aliquid humanitus agere potest; et ita neutrum nec homo nec aliquid hominis ac per hoc nec humana natura dici potest. Anima rationalis non est nisi hominis, sicut nec corpus humanum. *Mors*, inquit, *quam sustinuit Christus in anima non fuit, quia nec in ea fuerat vita humana; nec in corpore fuit, quia corpus non est aliquid quod non moveatur. Et tunc cum nihil mortuum sit nisi Christus, et Christus non est corpus, non potest dici mortuum. In persona Verbi non fuit illa mors, nec in composita ex anima et corpore, quia nil tibi fuit compositum. Per animam et corpus non intelligimus nisi humanam naturam; divina enim natura quæ est Christus non moritur. Humana etiam natura humana non moritur, quia humana natura non est Christus.* Hæc verba Petri. Quid amplius queritur? Patet jam quod sicuti Manichæi fabulis suis, sic et isti suis regulis Aristotelicis utrique pari vanitate fabricaverunt sibi Christum phantasticum, qui nec Deus nec homo sit, nec secundum divinam naturam nec secundum humanam quidquam gesserit, vel fecerit, vel mortuus sit.

Languentes circa quæstiones et pugnas verborum vel fabularum, non intelligentes neque que loquuntur, neque de quibus affirmant (1 Tim. 1). Non sufficio, ait, explicare hujusmodi argutias. Remove, inquam, a sacra pagina, aufer argumenta ubi est fides. Imo, et auctoritate Patris et Filii et Spiritus sancti, excommunicamus hujusmodi Christum ab omni Ecclesia. Amen. Sitque maledictus omni genere maledictionis. Etiam respondebit omnis populus Christianus atque Catholicus. Amen, fiat, fiat; quia et secundum quod homo et secundum quod Deus et secundum utrumque prorsus nihil est. Etiam sicut hoc nomen nihil nihil significat, sic vocabula, quæ dicis, Christus anima, corpus, in eo quod intelligis, imo fugis, nihil significant. Quare a temetipso non vises quod verum est. Si corpus tantum haberes, quid esses, si anima tantum, quid? si vero neutrum, esses ne aliquid? vel aliquis? sic Christus tuus nec Deus est nec homo, cum totum auferes quidquid Dei est et hominis.

Dicis autem: *Christus assumpsit et univit sibi animam et corpus.* Qui hæc audit, putat te dicere quod Christus verum hominem assumpserit. Sed de corpore quid absolute dicis? *Corpus Christi nec Christus est, nec Deus, nec pars ejus.* Cum vero de utroque sic dicis, per animam et corpus Christi non intelligimus nisi humanam naturam; statimque infers: *Humana autem natura nec est Christus, totius hominis et humanæ naturæ veritatem a Christo, nullo dubitante removes.* Non est igitur homo, quia nihil est hominis. Sic cum absolute pronuntias *Chri-*

atum nec secundum corpus, nec secundum animam, nec secundum utrumque, et expressius infers non secundum naturam divinam, nec secundum humanam naturam quidquam fecisse, nec illi aliquid de Evangelio assignas. Procul dubio secundum hoc asseris nihil fuisse, id est nec animam, nec corpus, nec utrumque, nec divinam, nec humanam naturam habuisse. Ergo nec Deus, nec homo, nec Christus est, quia nihil Dei, nihil hominis, nihil Christi asseris habuisse vel egisse. Sic cum dicis Christum mortem sustinuisse, statimque infers illam mortem nec in anima, nec in corpore, nec in utroque, et expressius nec in divinam naturam nec in humanam naturam fuisse, procul dubio negas illum mortuum, quia non nisi in aliquo illorum mori potuit. Sed sicut illum nihil illorum, id est nec animam, nec corpus, nec utrumque, nec divinam nec humanam naturam vel esse vel habuisse, evidentissimis verborum complexionibus asseris sic consequenter in eo qui prorsus nihil est, nullam mortem invenis.

Sed quia negare mortuum Christum non audes, vanissimis fabulis Manichæus tergiversaris; et cum sit dialectica bene disputandi scientia, sicuti Augustinus suam incæpit: *Disputatur enim, ait, de verbis, revera tu tantum nudis vocabulis, et fallis imperitos et falleris ipse hæreticus, omni rerum veritate privatus et a vero Christo alienus.* Qui veluti coluber tortuosus et anguis luridus et cæcus, dum lubricis aufractibus in labyrintho sententiarum tuarum haec atque illac horribilis dilaberis, tamen velis nolis, propriis verbis te ipsum dammandum et conculcandum apertissime prodis. Similibus fabulis Manichæi Christum suum, licet negent de femina natum, locutum, passum et mortuum hominem, quia non audent nec possunt negare, omnia illum per magiam simulasse dicunt. Sed mille et mille Catholicorum et divinarum Scripturarum auctoritatibus obruantur tales doctores.

De Petro Abæ lardos sanctus Bernardus ad papam Innocentium: *Imo, inquit, ita sacramentum Incarnationis irridet, sicut novus evangelista quem habemus in Francia.* Isti absolute: *Christus secundum quod homo non est aliquid.* Habuit etiam ille in Romana curia clericos suos, habent et isti forte sequaces, sed Catholica veritas undique nos premit, et sola Judaica perfidia cum dæmonibus nos obruit dicendo: *Tu es Christus et sanctus Dei (Marc. 1); et: Tu homo cum sis, facis te ipsum Deum (Joan. x).* Ecce Judæi astruunt hominem, et tu dicis nihil esse. Si ergo nihil crucifixerunt, et tu sis veridicus; sin autem, quod nec paganus negat, aliquid et aliquem hominem crucifigendo occiderunt, tu Judæo et dæmone deterior convinceris procul dubio, et omnis qui tibi assentit. Nullus enim ullis argumentis crucifigitur, ergo aliquis ac per hoc aliquid crucifixus est. *Si enim cognovissent, ait Apostolus, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent (1 Cor. 11),* quoniam Deus et homo una est persona Christus, vita et invincibilis veritas. *Os nostrum patet ad vos, o phan-*

fastici, *cornostrum*, Apostolus loquitur, *dilatatum est, non augustiamini in nobis, augustiamini autem in visceribus vestris* (II Cor. vi). *Legatione enim fungimur tanquam Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo* (II Cor. v).

Postquam ita diu Gualterus Petrum Pictaviensem et alios theologos sui temporis Aristotelicis et dialecticis axiomatis atque theorematibus nimis addictos conflixit, tandem subjungit aliorum magistrorum de mysteriis ejusmodi sensum Catholicum et Christianum, huncque titulum præfigit: *Quis sit Christus Christianorum.*

« *Ego sum, ait, veritas et vita* (Joan. xiv), non phantasma, sed ea specie, et veritate, et unione naturali, qua et cæteri, et prius Adam, homines sunt. Et ego homo sum filius illius. Ille nec patrem nec matrem habuit. Ego ipse de Patre Deo natus, naturaliter Filius Deus, et de homine matre natus homo filius naturaliter natus, ex anima rationali et humana carne naturali unione inter se unitis subsistens. Sed solus de Virgine vita humana ab[abs] ipsa corruptione more cæterorum per omnia vivens; sed solus absque peccato morte humana, more cæterorum, anima a corpore separata, vere mortuus; sed solus potestate et sacramento Redemptoris. Ecce homo ait ad Judæos: *Quid me sic unitum et compositum quæritis disjungere et interficere hominem qui veritatem locutus sum vobis quam audivi a Deo. Creditis in Deum et in me credite* (Joan. vii, viii et xiv). Ratio et veritas naturalium documentorum et operum in Evangelio manifestissime probant; et totus utique mundus profitetur dicens: *Sicut anima rationalis et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus*, una persona, non sicut Petrus est tunica sua, quæ nec natura Petri, nec Petrus, nec filius Joannæ: quæ similitudo ei rei cui similatur magis dissimilitudo est; sed sicut anima Petri cum carne sua, anima rationabiliter animata, quæ veraciter et natura Petri, et Petrus, et una personâ cum Petro, et filius Joannæ. Sic Christus cum carne sua proprie animæ rationabiliter unita, veraciter et natura et proprietatis Christi et Christus est, et una persona naturaliter cum Christo, et naturaliter Filius Dei et filius Virginis et dicitur et est, et habet hoc, et est unus Filius, non duo; unus Christus, non duo; una persona, non duæ. Porro hoc nomen *Christus* non divinam tantum naturam significat, ut hæretici sentiunt, sed sicut Hieronymus ait: *Utriusque naturæ, divinæ scilicet et humanæ, id est Dei et hominis individuum ab æterno continet sacramentum*. Unde quod dicitur Christus secundum quod homo, non potest nec debet absque divinitate intelligi; ita secundum quod Deus non potest nec debet sine humanitate sentiri. Quapropter secundum quod homo vere et aliquid et persona et Deus est, non tamen alius quam Christus, nec alia persona quam Christus, nec aliud aliquid quam Christus.

A Ut enim homo duarum, sic Christus trium naturarum individuum cogitur semper intelligi, sicut ait Augustinus lib. *De Trinitate*: *Ipse homo assumptus, mox ut homo etiam Deus; et ex quo homo esse cepit, ex illo est Deus. Factum quippe creatura, per quem omnis facta est creatura: Verbum quippe caro factum est, omnem creaturam testem habere oportet*. Dicamus ergo ac si nihil adhuc cum hæreticis egerimus: *Quam magnificata sunt opera tua, Domine? nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ; vir insipiens non cognoscet et stultus non intelliget hæc* (Psal. xci). Quoniam ut omnis homo purus sit filius hominis, corpus ex sanguinibus formatur prius multis diebus, deinde spiritus infunditur; sic homo, in duobus et ex duobus individuum, exstat una persona, quæ nec in separatione mortis, nec in morte æterna ulla ratione dividit, augeri minime valet, quin una eademque sit persona, licet semper mutetur. Ut autem Verbum hominis Filius esset, vice versa factum est. Nihil prius formatum post animatum, deinde assumptum. Non sic, hæretici, non sic. Hic omnes argumentationes falsantur, et frontes durissimæ conteruntur. Non sic, inquam, ut cæteri, sed e diverso. Illud Christi quod prius erat *in principio et apud Deum erat, et Deus erat sine tempore; Verbum caro* (Joan. i), id est homo rationalis substantia factum est certo die octavo Kalendas Aprilis, teste et celebrante hodie toto mundo. Et quod factum est *in ipso vita erat* (ibid.), et *vita erat ipse Filius Dei qui factus est filius hominis*. Unus, inquam, ex ambobus Emmanuel, qui nihil in se pro assumpto est homine adductus, nihilque quod Verbum caro factum est, imminutus vel mutatus, sicut supra dixit Athanasius, Hieronymus, Augustinus, quia quod factum est, vel quod suscepit, nunquam ens alienum extra suam personam exstitit, ut post assumptum recte posset dici abjectio vel personæ immutatio.

« Sed quomodo factum est, et esse cepit totus simul homo, eo ipso non prius aliquis alius quam proprie Verbum, manentibus et in una persona concurrentibus Verbi hominisque totis proprietatibus. Exstitit item temporaliter qui est sine initio æternus, sicut *ex lege audivimus quia Christus manet in æternum* (Joan. xii). Deum tamen hominem dicit Petrus, non quia sit, sed quod tantum habeat hominem; et e converso hominem Deum, non quia sit, sed quod tantum habeat Deum; et hoc est quod firmiter dicit in ecclesiasticis credendum. Quod Deus hominem assumpsit, homo in Deum transivit Dei dignatione, quod in conciliis mcccxxx episcoporum damnatum esse supra docuimus. Nam abusio et magnum inconveniens ei videtur, ut aliquis homo creatus et pariter assumptus, creatura scilicet cum Creatore, factura cum factore, temporalis cum æterno, mutabilis cum immutabili, mortalis cum immortalis, humanitas cum divinitate, natura humana cum divina, filius hominis cum Filio

Dei, non quia duo filii, alterum altero, sed omnino unus Dei Filius et hominis, non duo Christus, sed unus, aliud quidem et aliud, sed utique manentibus trium naturarum proprietatibus, una persona in Trinitate credatur, adoratur, non ut quaternitas, sed Trinitas, unus Deus catholica fide doceatur. Contemnatur ergo, inquam, a Catholicis, et damnatur diabolica falsitas quæ dicit hominem Christum non esse aliquem nec aliquid, contradicente etiam propheta et dicente : *Terra, id est homo Christus, data est in manus impij, vultum iudicium ejus operit, quod si ille non est, inquit, quis ergo est ? (Job. ix.)* Hæc prophetia Judæos quidem arguit, sed præcipue istos novos Manichæos strangulat, cum dicebat de Christo homine, *quod si non ille est, quis ergo est ?* Igitur est aliquis et aliquid. Est, inquam, est secundum utrumque, et singulariter est, est, sicut ait : *Singulariter ego sum (Psal. cxl),* quoniam nulla alia creatura rationalis, nullus alius homo, nisi ipse solus homo Christus vere in Trinitate vivit et regnat cum Patre et Spiritu sancto : unde Deus per omnia sæcula sæculorum. Augustinus : *Simeon annosus servulus est usque ad infantiam Verbi, et accepit in manibus suis infantem Verbum, et ait : « Oculi mei viderunt salutare tuum, Domine (Luc. ii). » Dicebant autem Judæi : « Quomodo hic litteras scit, cum non didicerit (Joan. vii). » Psalmista : « Quare tristis es, anima mea, et quare conturbas me ? Ad me ipsum anima mea conturbata est (Psal. xli). » Augustinus : « Tristis est anima mea usque ad mortem (Matth. xxvi). Jesus fremuit spiritu et turbavit seipsum (Joan. xi). » Quis enim cum posset, nisi se ipse turbare ? Esurivit ideo, dormivit, conturbatus est, mortuus est Jesus, sed quia ipse voluit. In sua potestate erat sic vel sic affici vel non affici. Verbum enim animam suscepit et carnem, totius hominis sibi coaptans in personæ unitate naturam. Nam et apostolorum sanctorumque prophetarum, Verbo illustratæ sunt animæ, sed de nulla dictum est : « Verbum caro factum est (Joan. i). » De nulla dictum est : « Ego et Pater unum sumus (Joan. x). » Anima Christi et caro Christi cum Verbo Dei una persona est, unus Christus est. Ac per hoc vere summa potestas est Christi voluntatis [ad] nutum cum turbavit seipsum. Item : « Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus (I Tim. ii), » cum ait propria Dominus, non potest recte dici Dominus homo. Item : *Cavendum est ne sic astruamus divinitatem hominis, ut veritatem corporis negemus.* Isaias : *Quiescite ergo ab homine cujus spiritus in naribus ejus, quia Excelsus reputatus est ipse (Isa. ii).* Hieronymus : *Intelligentes ergo Judæi prophetiam esse de Christo, verbum ambiguum in deteriori parte interpretati sunt, ut videretur non laudare Christum, sed nihili pendere. Quæ est enim verborum consequentia, et qui ordo orationis ac sensus, ut dicamus : Cum hæc se ita habeant et dies ventura sit Domini in qua universus Judæus status subvertendus est, et omnia conterenda, moneo vos atque præcipio ut**

A quiescatis ab homine qui ita spirat et vivit, ut nos homines, quia in nihili computandus est. Quisquam ne hominem quempiam laudet, ut dicat : Cavete ne offendatis eum qui omnino nihil est. Ergo e contrario sic intelligendum : Cum hæc universa ventura sint vobis et prophetali spiritu prædicantur, moneo atque præcipio ut quiescatis ab eo qui secundum carnem quidem homo est, et animam habet, et ita spirat et naribus habitum trahit, ut nos homines spiramus et vivimus, sed secundum divinam majestatem excelsus esse et reputatur et creditur. Tacita mecum mente pertractans non possum invenire rationem quare LXX tam perspicuam de Christo prophetiam in Græcum vertere voluerint, sed ab Origene sub asteriscis de editione Aquilæ additum est Græcis exemplaribus. *B Cæteri enim qui verterunt quidem, sed sermonem ambiguum ad impietatis trahere sensum, non mirum, cum male interpretati sint nec voluerint de Christo gloriosum quid dicere, in quem non credebant, videlicet ut Judæi aut semi-Judæi, id est, Ebionitæ, etc., etc.*

*C Inde Willielmus de Conchis, ex atomorum, id est minutissimorum corporum, concretione fieri omnia. Et Petrus : Probatur, inquit, quod caro Christi non fuit in Abraham vel Adam, quia non tot atomi fuerunt in eis quot homines ab eis descendunt ; ergo si unus atomus, secundum eos, quid sive aliquid est, quia corpus est, et omne corpus substantia est, omnis autem substantia aut rationalis aut irrationalis, de qua per quid et aliquid, ut dictum est, quæritur quantum aliquid totus homo, in quo sunt atomi pene innumerabiles, et utique tam spiritualis quam corporalis substantia. Si ergo omnis homo, ac per hoc et Christus, quia et ipse homo, et secundum quod corpus aliquid est et secundum quod anima aliquid est, et secundum quod divinitas aliquid est, et secundum quod pedes, et secundum quod manus, et secundum quod caput, et secundum quod ossa, et ut breviter concludam, secundum innumerabiles pene sui partes quas et habet et est, aliquid est, quanto magis secundum quod totum est, magnum, et, ita dicam, ineffabile aliquid est. Eligant ergo dialectici isti unum e duobus, aut omnem hominem ac per hoc et Christum non esse aliquid secundum quod homo, aut Christum non esse hominem. Quodlibet dicant, jam non dialectici, sed hæretici proprio judicio condemnantur. Nos tamen illorum atomos et regulas philosophorum, et quid et aliquid et cætera hujusmodi ridicula contemnimus et excommunicamus, dicentes cum Apostolo : Si quis aliud disserit, præterquam quod evangelizavimus vobis, licet angelus, hec Petrus, anathema sit (Gal. i). Non enim in divinis Scripturis hujusmodi deliramenta alicubi inveniuntur. Ideo hec nihil sit subtilius telis araneorum, nihil acutius acuminibus aristarum, qualia sunt ingenia et argumenta demoniorum per ora hæreticorum, tamen Catholicis, ut ait Ambrosius in *Hexam, essuffanda potius quam legenda, quoniam : omne quod ex Deo notum**

est, vincit mundum; et hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra (I Joan. v), qua Patrem et Filium Jesum Christum, cum pelle et carnibus, ossibus et nervis, anima et mente, et totius hominis veritate, et Spiritum sanctum non opinamur, sed incunctanter credimus, tenemus, adoramus, unde Deus per omnia sæcula seculorum. Amen. Hæc est fides quæ ab initio usque ad præsentem diem dæmonia eiecit, ægritudines depulit, mortuos et per mortuos alios suscitavit. Hic est ergo terminus unius et omnis, Alpha et Omega, principium et finis propter quem et per quem et in quo omnia. Ipsi honor et gloria

qui facit mirabilia solus (Psal. cxxxv).

Hæc et alia plura Gualterus contra Pictavinum et alios theologos, quos pseudoscholasticos reputabat, e quorum schola prodierunt discipuli longe audaciores, qui, magistrorum inventis addentes, tam multas quæstiones ridiculas tractare aggressi sunt, serias vero et necessarias tam multis ambagibus, distinctionibus, argumentis in speciem probabilioribus implicarunt, ut fides Catholica, quæ veritatis æternæ oraculo, non humanæ ratiocinationis fundamento nititur, in multorum animis vacillaret.

INDEX ALPHABETICUS

IN EPISTOLAS JOANNIS SARESBERIENSIS

A designat ordinem hujus editionis. — B. edit. Paris. recenon Bibl. Patr. — C cod. ms. Paris. 8562. — D cod. ms. Paris. 8625. — E cod. ms. Oxon. Bodl. 957, qui in quatuor partes divisus est. — F. cod. ms. Oxon. Douc 159, qui in duas partes est divisus. — G Vil. et ep. D. Thomæ ed. Bruss. quæ in quinque libros est distributa — H cod. ms. Paris. 4859. — I cod. ms. Paris. 4859. — K cod. ms. Bodl. Cave 159. — L cod. ms. Mus. Brit. — M cod. ms. epp. D. Thomæ Lambeth, 159. — N. *Recueil des Historiens*, Bouquet, vol. XVI, p. 489, etc. — O cod. ms. Cantab. Bibl. Pub. II, 2. 31. — P cod. ms. Oxon. Coll. S. Joan. Bap. 126. — Q cod. ms. CCC. Cantab. — R cod. MS. Arun. 209.

A

Ab ineunte æt. amp. obed. A B D 104, O 20.
Ab ord. ves. de no. ap. vos scand. A B D 45, O 60.
Acceptis lit. amic. mei R. Arch. A 216, B 209, C 76, G 1, 107, N 54.
Actiones gratiarum deb. par. ant. A 288, B 271, C 158, E 192^a, G 5, 80, N 84.
Ad exsilii et pro. me cum nih. A 284, B 267, C 134.
Ad hoc excell. ves. cap. omn. A B D 125, O 1.
Ad nouit. ves. arb. perv. A 174, B 165, C 52.
Ad ostium maj. ves. p. l. tot. erub. A B D 28.
Adversus nob. vir. com. Rog. A B D 6, O 67.
Adversus Ober. presb. sup. A B D 119.
Æquum est, di. ecd. de ves. gaud. A 296, B 277, G 4, 36, P 81.
Affectus ab off. conv. et pler. A 274, B 257, C 124.
A finibus ter. ad vos clam. Angl. ecd. A 511, B 500, C 167, N 97.
Agonem nostram qu. cum Mart. A 545, G 5, 91, N 96.
A gratiar. ml. incip. est act. nisi A 159, B 145, C 12.
Alanus de N. ecd. ill. qu. se in A B D 11.
Alternat fort. rer. vic. mort. que A 284, B 268, C 155, N 80.
Amentis est non aman. se et sua A 206, B 197, C 61.
Amicis nos. urg. teot. artic. III. A B D 99, N 4, O 41.
Amicorum negot. aur. cle. ves. pul. pr. *Vide* in amicorum.
Amicorum ftd. artic. nec. exa. A 156, B 149, C 16, N 19.
Amor fiduciam parit A B D 64^a, N 16^a, O 51.
Andreas Cler. de Leon. ecd. su. A B D 109.
Angustiarum nos. dil. ml te non amb. A B D 59, N 15.
Anima nos. pat. in amar. est ut qu. A 219, B 220, C 87, E 174^a, F 26^a, G 2, 105, K 171, N 58, P 55.
Apostolatus ves. man. suscep. ut ad monas. A 510, B 201, C 138.
Apostolatus ves. plu. ex cau. A 518, B 298, C 165.
Apostolicæ sed. man. fil. obed. exseq. A B D 56, O 58.
Aquam cop. neq. ext. carit. A 212, B 205, C 72 E 155^a, G 2, 76, N 56, P 44.

Arctior nex. est car. qu. san. et ub. co. A 236, B 221, C 83.
Arguendus er. pat. si non cona. A B D 26.
A sapiente quær. esse consil. A 142, B 157, C 24, E 75^a, G 1, 88, N 25, P 15.
Asseris, ut ex lit. quas Mag. Rad. A 218, B 238, C 105, E 146^a, G 2, 52.
Assertiones part. fidel. fidel. deb. A B D 89, O 6.
Audiens tibi molestam mear. es. freq. lit. A 247, G 2, 40.
Audio pat. et gau. qu. pro mer. A 210, B 201, C 68, E 169^a, G 2, 92.
Audita prom. ves. gav. sum vid. ill. Dom. A 277, B 260, C 127.
Audita, dilect. pace tua, ut opor. A 203, B 260, C 70, E 171^a, G 2, 95, N 51.
Audita sauit. tua et ver. sal. A 279, B 262, C 129.
Audita und. collis. regn. A B D 70, O 26.

B

Beneficia sæpe conf. inv. et eum qui A 245, B 253, C 160, E 152^a, G 2, 65, N 75, P 40.

C

Calamitates, qu. ecc. nos. pl. dec. j. s. a 520, B 299, G 166.
Causa Chr. mul. commend. non ind. A 172, B 163, C 30.
Causam qu. int. dil. ill. nos Canon. Merton A B D 50, O 7.
Causam exsilii mei ex relat. Pri. de M. Dei A. 171, B 162, C. 29, G 2, 38.
Causam qu. int. abb. de Cogges. A B D 9, O 70.
Causam qu. int. Rog. presb. de Gui. A B D 87, O 51.
Causa quæ vert. int. Mag. Jord. A B D 19.
Causa quæ vert. int. Suau. et Bal. A B D 117.
Charitatis frat. comp. nos admo. A B D 118, O 12.
Charitatis zelus acc. in præl. A B D 68, O 45.
Ciceronem in ep. ad Mar. scrip. mem. A 186, B 179, C 46, E 95^a, G 1, 155, L 155, P 20.
Clerici qu. a jud. v. f. n. ep. L. A B D 10.
Clericos quidam de fam. Will. bona A B D 122, O 9.
Comites a societ. part. dici quisqu. igno. A 280, B 265, C 150.
Communimus scrip. nos. fra. illi qui a s. A B D 43, O 61.
Communis dom. nos. innoc. in. A 276, B 259, C 116.
Confidentia secu. em. pre. nec jus. A 217, B. 201, C 71, E 172^a, G 2, 96, N 55, P 52.
Consilium dom. Sen. et nos. est si vo. mel. A 297, B 278, C 150, E 208^a, G 5, 42, N 90.
Controversiam quæ int. Robert. quen. A B D 22.
Cum Dom. Pap. nup. sollicit. A 158, E 61, G 1, 31, 1, 25, 1. 27, N 21.
Cum hæc scrib. notario ris. mov. A B D 82.
Cum in solen. Pas. reform. A 144, B 154, C 4, N 27.
Cum inter Mag. Ric. Lich. A B D 4, O 71.